

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, JÚNIUS 3, 1875.

231—22. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — **Előfizetési** ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. **Szerkesztőségi** iroda — hová a kéziratok és előfizetések **bérmertve** küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

A közgyűlés után.

Kolozsvártt, jun. 1, 1875.

Ez évi egyházkerületi közgyűlésünk bevégezte munkálkodását. A tanácskozás termének ajtai be vannak zárva. A tagok közül akárhányan vannak tűzhelyeik körül, s pár nap múlva az egész egyházkerület meg fogja tőlük tudni azt, a mi itt történt. Történt igen sok olyan, mit nem óhajtottunk, vagy a mit máskint óhajtottunk volna, és történt olyan, a minek feltétlenül örvendünk. Mindez — a különböző felfogás, a szubjektív hajlamok, a rokon- és ellenszenv mértéke szerint — el lesz beszélve, megvitatva, megtapsolva, vagy korholva az egész országban, s remélni akarjuk, hogy midőn a letárgyalt ügyek fontosságához mért komoly higgadtsággal fognak szólni az illetők ez évi közgyűlésünkről, nem fogják bele vegyíteni tudósításaikba azokat, mik a szinfalak között történtek, s melyek nem az ügyek fontossága, hanem személyek körül forogtak.

Mi, az első impressiók hatása alatt, távolról sem merjük még csak megkísérteni is, hogy történet-íróivá szegődjünk e nevezetes napok eseményeinek. Anynyi bizonyos, hogy fordultak elő oly tények, melyekre rámutatni, kötelességünknek fogjuk tartani később, midőn a higgadt megfontolás alkalmasabbá válik arra, hogy belássa azok veszélyességét, vagy nevetséges voltát; és ejtettek oly beszédek azok által, kik királyiabbak a királynál, melyeket figyelemre méltóknak tartunk azon elvi szempontból, mert igaznak elismert jog-tételekkel s ha nagyon erős kifejezés nem volna, protestáns voltunk szellemével egy kissé ellenkeztek. Mindezekre megjön az idő és alkalom, s mi nem fogjuk elmulatni, komolyan és a megtörténtek felett már megszerzett s bizonyára ezután még inkább megtartandó megnyugvással reflektálni. Most egészen más az, a miről szólani, immár elérkezettnek látjuk az időt, hogy a múltra fátyolt

vessünk és a jövőre biztosítékot nyujtsunk a kien-gesztelődés felől.

Mielőtt közgyűlésünk kezdetét vette volna, nem hiányoztak ama föltevések, hogy viharos ülésekre van kilátás. Nem mondjuk, hogy az anyagok gondosan össze nem voltak gyűjtve e tekintetben; de hogy várakozás és minden reményen felül simán, és méltóságosan folytak le a tanácskozások: ez örömmel töltött el mindenkit, s meggyőzhetett arról, hogy még az irodalmi úton kitört szenvedélyek is csillapíthatók a személyes érintkezés által; és itt kérjük e tisztességből a pártunkat megillető részt.

Nem volt közöttünk egyetlen egy, ki csak egy percig is megfélekedett volna arról, hogy mivel tartozik a közgyűlés méltóságának, vagy az ellenkező véleményűek meggyőződésének. Nem provokáltunk senkit, nem kívántuk agyonbeszélni az ügyeket, nem kapacitáltunk senkit mesterséges eszközökkel, s megnyugodtunk még ott is, hol teljes joggal protestet mondhattunk volna. Ugy véljük, hogy midőn saját magunk ellenére így cselekedtünk, senki sem fogja tőlünk megvonni azt az elégtételt, hogy eljárásunk korrekt volt és csupán azért (a Tisza Kálmán szavaival élve), hogy „megmentsük a társadalmi rendet“, a békességet, s reményt nyujtunk még a félénkebbeknek is, hogy közöttünk az egyetértés nemcsak lehetséges, de el is éretett azok között, kik vitatkoznak, de nem gyűlölködnek, megharagusznak, de nem vétkeznek; hogy bebizonyítsuk azt, hogy minket erős meggyőzések vezetnek és nem kicsinyes rankünök, szenvedélyeskedések és személyes „Recht haberei“, mely annál nevetségesebb, mentől inkább erőszakolja valaki. Pedig volt és van ilyen uraság is a mi közgyűléseinken.

Ez eljárásunkat — melynek bizonyosságát adtuk ez időtt — követni fogjuk ezután is. Nem mondjuk, hogy nem sajnáljuk részben azokat, a melyek közgyűlésünk előtt irodalmi úton itt amott egy-egy

élesebb szóban nyertek kifejezést; de határozottan fentartjuk azt, hogy nem mi voltunk a provokátorok s csak annyiban vagyunk tán felelősségre vonhatók, hogy kontrázni, nem rösteltük. Aztán, utóvégre is, mit ártott ez? Hol van, vagy volt valaha oly csata, melyben sebesülések ne történtek volna? Minden harcban ugy van az: hogy az azt folytató egyének elhullanak, vagy legalább is elkopnak; de az eszme, az idea, a szellem, melynek szolgálatában foly a küzdelem, megmarad a jövő számára, megtermi gyümölcseit s az utókor zengi dicsőségét. Ám, az egyének miatt a szivekben támadt érzelmek sehogy sem igazolnák azt, hogy a múlt gátúl szolgáljon a jövő előtt. Ha küzdöttünk tegnap, ma nyujtsunk kezet; ha ellenfelek voltunk, most legyünk barátok; s tanuljuk megbecsülni egymást a múltban folytatott erős küzdelemért, mely — akarjuk hinni — garancia a jövő számára.

E költsönös megbecsülletésre szükségünk lesz ezután is. Mert e közgyűlésünk is erősen meggyőzött arról, hogy most inkább, mint valaha, szükség van egy pártra, mely arra legyen hivatva, hogy tiszteletet szerezzen az egyéni, szabad vélemény függetlenségének; a mely munkáljon arra, hogy nem a bármi nemű alakban jelentkező tekintély, hanem a belső tartalom és érdek nélkül való közjó nyerjen diadalmat és tisztességet. És mi erősen el vagyunk határozva, hogy az igaznak ismert alapon, tőlünk kitelhető erővel, a nekünk adott talentumok mértéke szerint, cselekedni fogjuk azokat, melyek megszerzik számunkra az isten előtt való kedvességet. Ez drágább előttünk, mint minden emberi kegy, s melytől sem a mosoly, sem a viccek, sem bármi tekintély vissza nem riaszt; mert mi a nyilvánosság előtt állunk, melynek tisztességet teszünk azzal, hogy nem hazudunk, és nem gyalázzuk meg azzal, hogy meghamisítsuk a mai nap történetét, holott tudjuk, hogy lapunk nélkül nem irhatják meg a mostani eseményeket, melyek valódi tényekben dicsőségére fognak szolgálni anyaszentegyházunknak.

Egy oly közgyűlés után jelenünk meg először az olvasó közönség előtt, melynek eredményeit — kisebb-nagyobb mértékben — mindenik fél felhasználhatja arra, hogy önmagának követelje a dicsőséget. Mi szívesen átengedjük a látszatot, sőt egy pár kérdésben még a diadalmat is ellenfeleinknek; de teljesen felemelt fővel állunk a közvélemény ítélőszéke

előtt azon erkölcsi nyereségért, mely rehabilitált minket mindazon kérdésekben, melyek valóban fontosak. Ilyenek a 15-ös bizottság kiküldése; a n.-enyedi tanoda vagyonának kezelésében történt intézkedés; az igazg.-tanács megújítása, sat.

Ám, ne ítéljünk; az a jövő dolga. De annyit el merünk mondani, hogy őszinte meggyőződéssel küzdöttünk dolgainkért s midőn hasonlót akarunk föltenni ellenfeleinkről is: van jogunk kérni mindenkít, hogy testvéries szeretettel és atyafiságos indulattal viseltesünk egymás iránt: küzdjünk, harcoljunk, vitatkozzunk, de tegyük fel és legyünk meggyőződve, hogy becsületesek vagyunk és új aera fog kezdődni, mely nem a tekintély elmákonyító hatása leend, hanem a kölcsönös becsülésnek, a békének és egyetértésnek időszaka, mely alatt felvirul anyaszentegyházunk s leszünk valóban protestánsok, királyi nép és szent papság.

Ha dogmák felett folya közöttünk a vita, letehnénk még a reményről is, hogy valaha e nemzedék megérje a kiengesztelődést; mert az hitnek lévén tárgya, önmagából senki sem vetkőzhetik ki. Ám, egyház-politikai kérdések felett vitázunk, melyek nem szubjektív érzelmeink szerint ítélendők meg, hanem azon rovatba tartoznak, hol a józanokosság, a célszerűség, az opportunitás a bíró egyedül; nó, meg aztán egy kissé az ügyesen effektuált — korteskedés. Éppen ezért, legyünk igazán alkotmányos emberek. Küzdjünk, ha kell, egész erőfeszítéssel mind körömszakadtig; higgyünk az ügy diadalában; de midőn egy többség kimondja szavazatával az utolsó szót, onnan aztán józan embernek nincsen hova appellálni, mert az a dolog le van véve a napirendről s egy többség részéről épp oly bűn a fészkelődés és hányavetiség, mint a kisebbség részéről a kislelkű meghunyászkodás, mert jöhet idő, midőn fordulhat a kerék.

Járjon előttünk példával az, a ki közöttünk legderekabb; privát paszsióját ne identifikálja senki a közügygyel, személyes boszujának ne keressen tápot ott, hol a törvény parancsol: ekkor lesz egy akol, egy pásztor, s járván lélekben és igazságban, bizonyára, a jobb rész tőlünk el nem vétetik.

Szász Gerő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület negyedik közgyűlése.

III-ik ülés máj. 25. Elnök gr. Mikó Imre.

— A tegnapi jegyzőkönyv felolvasása s megállapítása után, a bemutatott kérvények és indítványok az illető bizottságokhoz utasítatnak, s a nagy-enyedi főtanoda egy fő- és két aligondnokára, ugy szintén a m.-vásárhelyi főtanoda két aligondnokára, a felolvasott kijelölés nyomán; végül, az 5-ik állam-gondnokra a szavazás holnap reggelre elrendeltetik.

— A székely-udvarhelyi tanoda megüresedett 2 tanári állomásának betöltésére nézve, ezen állomásoknak jelen alkalommal betöltése elhalasztatván, az illető tanodai előjárásúknak megrendeltetik, gondoskodni, hogy addig is segéd-tanárokat alkalmazzon.

— Br. Kemény G. Mint a Teleki-könyvtár tárgyában kiküldött bizottság elnöke jelentvén, hogy teljes eredményt nem jelezhet ugyan, de a megindított tárgyalások reményt nyújtanak, hogy ha a tárgyalások folytattnak fognak, eredményre fognak vezetni: kéri, magát ezen tiszt alól felmentetni. Helyébe br. Kemény György választatván meg, a további tárgyalások elrendeltetnek.

— Ezután felvétellett a napirend, az enyedi szeminárium átköltötési ügye.

Elnök. Méltóztassanak a t. nyilatkozó szónok urak, magukat szorosán a tárgyhöz tartani és személyes invektívákra át nem térni. (Helyeslés.)

Titkár. Olvassa az ig.-tanács javaslatát a beérkezett véleményekre nézve.

Dózsa D. Kijelenti, hogy a szászvárosi tanoda felterjesztése hibásan van az áttételt pártolók közé.

Szász B. A szászvárosi tanoda felterjesztését felolvasatni kéri.

Vályi P. Minden egyházmegyéjét felolvasatni óhajtja. (Helyeslés.)

Nagy P. püsp. Figyelembe ajánlja azon körülményt, hogy utólagosan még érkezett be 3 vélemény.

Benkő J. Hogy minden kétség eloszoljon, a görgényi vélemény felolvasását kéri. (Nagy zaj.)

Bihari S. Célszerűnek tartaná, csak az írásos véleményeket olvastatni fel, s a nyomtatásban megjelenteket felolvasottaknak venni. (Helyeslés.)

Székely G. Miután a vélemények felolvasását elhagyandónak véli, nehogy a vita ez által elmérgesedjék, ezeket mondja: nem kíván azon kérdés boncolgatásába elegyedni, vajjon illetékesek vagyunk-e mi, kik az ezen előttünk fekvő véleményeket adott egyházmegyéket és tanodákat képviseljük, azok véleményével ellenkező szavazatot dobni az urnába; nem akarja, állítólag képviselői alapra fektetett közgyűlésünket hatáskörére nézve párhuzamba tenni oly parlamenttel, melynek minden tagja választás útján jutott abba (Felkiáltás: hát a felsőház?!) nem kívánja a különbséget kiemelni, mi egy ország s a gyöngéd termé-

zetű s valóban ntársulati, egyházi államunk között van, melynek tagjai, mint a vicei s nagyfalusi példák mutatják, ma testvéreink, s holnap kiszakadhatnak. Annyit azonban, biztosan állithat, hogy midőn e kérdést mult évi ker.-közgyűlésünk az ig.-tanácshoz utasította, nem akart tréfálni a közvéleménnyel s hogy egy jeles tollu ig.-tanácsos szavai-
val éljen: „fel kell tennie, hogy anynyi érzékkel viseltünk a közvélemény iránt, hogy a többség véleménye ellen határozni, nem fogunk.“

Ezért, nem lát egyéb kérdést, mint azt, hogy a n.-enyedi theológiai szeminárium áttéssék-e Kolozsvárra, vagy nem? S azért az ig.-tanács elmésen, hűségesen, nagy tapintattal szerkesztett referadáját e kérdésre redukálja. E szerint a többség nemmel felelvén a kérdésre, sőt maga a kolozsvári egyh.-megye is más indítványt tevén: méltóztassanak kimondani, hogy a szeminárium Enyeden marad. (Helyeslés.)

Tisza L. A dolog lényegére nem akarván reflektálni, pártolja Vályi indítványát. Előtte szóló beszédjére megjegyzi, hogy öszszetéveszti a tárgyalás alatti indítványt a tavalyival; mert igen is tavaly az volt a tanácskozás tárgya, mit előtte szóló említett, de most az igazgatótanácsnak beterjesztett véleménye. (Felkiáltás: az már új indítvány!)

E szerint az ig.-tanács jelentése felett kell határozunk.

De hogy a jelentés helyesen van-e megállítva, szükségesnek találom én is a vélemények felolvasását. (Helyes: olvassuk fel!)

Br. Kemény G. (Átveszi az elnökséget.) Az okmányokat kérem tehát felolvasni!

Titkár. Olvassa az egyházmegyék és tanodák beérkezett véleményeit, a már nyomtatásban megjelentek kivételével, szám szerint 24-et.

Gr. Mikó I. újra elfoglalja elnöki székét.

Szabó S. Konstatáltatni kívánja, hogy azon csoportosítás, melybe az ig.-tanács ezen véleményeket sorozta, hibás; kéri, ezen csoportosítást előbb kijavíttatni, hogy a tárgyalás megkezdethessék.

Tisza L. A nélkül, hogy meg akarná támadni az ig.-tanács véleményét, be kell vallania, hogy az a maga teljességében kimerítő felvilágosítást nem nyújt. Int egyetértésre, hivatkozik a protestáns vallásos érzésre, mely lettekben akar nyilvánulni.

Egy dolgot mindnyájan látunk, t. i. az erdélyi ref. egyh.-kerületnek egy központi, nagy, akadémiai színvonalon álló theológiai szemináriumra okvetetlenül szüksége van, miért is következő indítványát nyújtja be:

„Egyházkerületi közgyűlésünk elismeri első rendű fontosságát annak, hogy egyházkerületünkben minél előbb egy akadémiai színvonalon álló, teljes theológiai szeminárium állíttassék fel, és miután a bejött egyh.-megyei és tanodai jelentések komoly megfontolása után sem láthatja e kérdést végérvényes határozat-hozatalra érettnak, egy 15 tagu bizottságot küld ki azon utasításai, hogy fontolja meg a

föntelb jelzett, teljes, a közszellemnek és a theol. tudományok fejlettségének magaslatán álló theol. szeminárium mikor, hol, mi alapokból, minő elvek szerint lenne felállítható; készítsen az ügyre vonatkozó részletes tervet és mikor azzal készen van, közölje véleményes jelentését az igazgató-tanács utján az egyh.-ker. közgyűléssel.

Szabó S. A sorrendet Tisza indítványa által megzavarva látja, újra kéri a felolvasott vélemények oly csoportosítását konstatálni, mely való.

Gr. Betlen J. A kettő együttesen tárgyalható.

Kisantal S. Az ig.-tanács nem felelt meg kiküldetésének, mert egyszerűen csak azt kellett volna jelentenie, hogy a többség a szeminárium átköltöztetése ellen van. A 15-ös bizottságról szóló javaslatra nézve azt mondja... (Felkiáltás: nincs napi renden, a tárgyra!)

Nem tagadja ugyan az igazg.-tanács iniciatíváját, de miután a többség Enyed mellett nyilatkozott, az ig.-tanács is a mellett kellett volna hogy megmaradjon.

Zeyk K. Miután a Tisza indítványa, általánosságban levén feltéve, senki jogait sem sérti, fogadjuk el. (Helyeslés.)

Szász B. Az ig.-tanács a beérkezett 21 véleményt egy három tagu bizottságnak adta ki. Ezen bizottság a sok különböző irányu véleményt 4 kategóriába sorozta, ezen beosztás ellen tehet akárki ellenvetést, sőt akár 10-et csinálhatni s mindeniknek meg lesz a maga jogosultsága és mindenikbe bele is lehet akadni. De vajjon, nem lesz-e célt tévesztett dolog, egy más bizottságot küldeni ki csoportosításra akkor, mikor itt minden vélemény szószerint felolvastatván, a t. egyház-ker. közgyűlésnek az ut meg van nyitva arra, hogy a dolog felett tanácskozhassék.

Kisantal ur azon hangsúlyozott elvével szemben, hogy a Tisza L. indítványát akár elfogadni, akár elvetni, a k. gyűlésnek nincs joga: szóló ezen k. gyűlésnek feltétlen jogosultságát elismeri és vitatja és arra semmi nemű más befolyást, mint a közgyűlést elismerni nem fog. Miért is, ha az ig.-tanács véleményét nem fogadja el a k. gyűlés, fogadja el a másikat, vagy harmadikat.

Csufak Zs. Kegyelmes uram! Furcsa helyzetben képzelem most magamat, látva a gyűlést, hogy hova ment. Hatalmasan harcoltunk és nekem úgy tetszik, hogy most játszani kezdünk. Két párt áll szemben; örvendek, mert életet és eleveiséget látok. A mig ide be nem jöttünk, mindig annak örvendettünk, hogy miénk a győzelem. Kolozsvár azt mondta, hogy ővé a győzelem, mi azt, hogy a miénk, és imé most kiderült a votum többségéből, hogy az ellenség a sánctól ki van űzve. Méltóztassék megengedni, hogy a sánctól költözzünk be és a positiót foglaljuk el, hogy a n.-enyedi kollegium maradjon úgy, a hogy van. (Helyes, helyes).

Hegedüs J. Nem vitatja a kérdés jogi oldalát, sem célszerűségét. Itt most az a kérdés, hogy egy indítvány küldetett volt ki az egyh.-megyékhez, melyeknek nagy többsége a szemináriumnak Enyeden hagyása mellett van.

Némelyek hozzászóltak a kolozsvári indítványhoz is, és innen van ez a zavar; de miután a nagy többség Enyed

mellett van, mondja ki a közgyűlés, hogy a szeminárium továbbra is eddigi helyén hagyatik. (Helyeslés).

Demeter S. A feuforgó egyszerű kérdés azért vált oly nagy terjedelművé, mert mellette oly mellékes kérdések merültek fel, melyek egész figyelmünket igénybe veszik, pl. vajjon az egyh.-megyék véleményeivel szemben az egyh.-ker. közgyűlésnek van-e határozati joga? (Nincs! nincs!) továbbá, hogy az egyházközségek vagyona oly tulajdon e, melyre rendelkezési joggal csak magok ezen községek birnak-e, vagy pedig az egyház maga? Azt hiszi, a salus reipublicae elvénél fogva, meg kell állani s mint a tavalyi indítvány egyik aláírója, aláírását most visszavonja, s az egész tárgy napirendről leghagyását indítványozza. (Éljenzés).

Vályi P. Bizonyos elveket hallott itt ma elhangzani, melyeknek érvényre emelkedését nem szeretné; ezek közül egyre reflektálni akar, t. i. az itt hangsúlyozott souverain hatalmára ezen k.-gyűlésnek.

Midőn a szóban forgó átköltöztetés a mult gyűlésen felvetett, maga a gyűlés nem érezte magát jogosítottnak, hogy a kérdést a közvélemény kihallgatása nélkül döntse el, hanem kiküldte az egyh.-megyékhez és iskolákhoz, és ezzel elismerte, hogy ilyen souverain joga nincs.

Miután pedig a vélemények többsége Enyed mellett nyilatkozott, fogadja el ezt a k.-gyűlés, s mondja ki, hogy a szeminárium Enyeden hagyatik.

Magyarósi J. Enyed mellett szól, s kívánja, hogy ott a theologia tovább fejlesztesék.

Garda J. Az egyh.-megyék nagy többsége Enyed mellett nyilatkozván, mondja ki a k.-gyűlés, hogy a theologiai szem. eddigi állandó helyén marad. Ha valami javítani való van rajta, utasítsassék az előjáróság arra.

Tisza javaslatára áttérve, ha csakugyan szükséges egy más szeminárium, oly értelemben mint külföldön, ő is indítványoz egy Kolozsvárt felállítandó oly szemináriumot, melybe az Enyeden 4 éves tanfolyamot végzett és papi szigorlatot letett theologusok gyűjtessenek össze a püspök felügyelete alatt s bizonyos stipendiumok mellett foglalkoztassanak. (A dologra, a dologra.) Kérésem az, hogy a szeminar. maradjon Enyeden. (Helyeslés).

(Több szónok eláll. Felkiáltások: enunciáció!)

Elnök a tárgyalást holnapra halasztja.

Gyárfás D. A szavazat-szedő bizottság részéről jelent, hogy az állam-gondnokságra beadott 144 szavazat, melyből legid. gr. Teleki Domokos nyert 143-at. (Hoszasz, lelkes éljenzés.) Az igazgató-tanács 6 új tagjára beadott 144 szavazat, melyből Gyarmathy Miklós 88, Lészay Ferenc 88, dr. Kolozvári Sándor 87, id. Elekes Károly 84, id. gr. Bethlen János 83, Kerekes József 80 szavazatot nyert. (Éljenzés.)

A főtörvénytészki egy rendes- és egy póttagra beadott 144 szavazat, melyből kapott, rendes tagságra Vályi Pál 87, a póttagságra Szabó Pál 84-et.

Elnök, fentebb elősoroltakat megválasztottaknak jelent ki.

Holnapra egy állam-gondnokra; a n.-enyedi tanodához egy fő-, és két, algondnokra; a m.-vásárhelyi tanodához két algondnokra, a szavazást elrendeli.

Ülés vége $\frac{3}{4}$ /2-re.

IV-ik ülés máj. 26. Elnök gr. Mikó Imre.

A beérkezett kérvények, indítványok az illető bizottságokhoz utasíttatnak.

Kisantal S. interpellálja az elnökséget, hogyan választhatott meg oly egyén ig. tanácsosnak, ki a k. gyűlésnek nem tagja. (Általános zaj, zugás. Kit ért? ki lehet az? Kisantal: dr. Kolosvári.)

Elnök. Dr. Kolosvári, midőn a k. gyűlés magát konstituálta, igazoltatott; de az ig. tanácsnak eddig is tagja volt, s most újra megválasztatván, azt hiszi, jogosan tagja most is. (Általános helyeslés.)

Az elnök felelete tudásul vétetik.

Br. Kemény G. 20 tagtársa nevében indítványt ad be, hogy a k. gyűlés jövő évben is Kolosvárt tartassék. Áttétetik az indítványi bizottsághoz.

Felvétetik a napirend: a seminarium ügye.

Dózsa D. Mindig csak új alapítása helyett, ajánlja a már meglevőnek konserválását, fejlesztését Enyeden.

Szász D. (Kinek beszédét később egész terjedelmében közölni fogjuk.) Midőn ezen tárgyban felszólal, előre tisztában van azzal, hogy a nagy rész megéjenezni, nem fogja; nem is ezért, de mivel erkölcsi kötelességének tartja az egész anyaszentegyház, sőt az egész hazával szemben, jelezni álláspontját, tartozik ezzel meggyőződése sugallatának is, mely arra készti, hogy minden mellékes tekinteteket mellőzve, a szőnyegen forgó kérdést oly világításba helyezze, milyenben az előtte szólók egyike sem mutatta fel. (Halljuk!)

A tárgyalás eddigi folyamában felmerült némely eszméket nem hagyhat észrevétel nélkül: az első ezek közül a k. gyűlés souverainitásának kérdése.

Szóló szerint, az anyaszentegyház alkotmányának alapja jelenleg azon alkotmányos törvény, mely régi törvényhozó testületeinknek közreműködése s egyetértő akarata nyomán jött létre, s melynek alapján mi itt most az egész anyaszentegyházat képviseljük. Ennél fogva, e gyűlés minden tekintetben jogutódja a régi alkotmány szerinti törvényhozó, ítélő és végrehajtó hatalomnak.

Maga sem állítja, hogy e testület korlátlan souverain hatalommal rendelkezhetik, mert ez könnyen átmegy a zsarnokságra, és oly eljárásokra, melyek a részek önállóságát el nem ismerik, s minden erőt, hatalmat a központnak vindikálnak, mint ezt nem csak egyházi, hanem politikai számtalan testületek története tanúsítja. (Igaz! Ugy van!) Azon elméletnek tehát, mely — a mint sok parlament története bizonyítja — gyakran életbe is lépett, nem barátja; mert ez az egyes részek szabadságát teljesen absorbeálja.

Ezen k. gyűlés souverainitásának korlátja legelőbb is az államhatalom azon régiókban, melyekben az, az egyes felekezetek felett is törvényhozói hatalmat gyakorol. Azért, e k. gyűlésnek semmi olyat, mi az alkotmányos törvényekkel ellenkezik, tenni, még csak iniciálni sem szabad.

A második korlát, azon nagyemlékü alapítóink, kegyes hagyományozóink akarata, kik iskoláink s templomaink létrejöttét s virágzását elősegítő alapítványaik célját megállapították. Ezt oly korlátnak tartja, melyet a csak filléreket adó alapítóval szemben sem lehet átlépni. (Általános helyeslés.)

Harmadik korlát magának e testületnek bölcsesége, mely eltalálja az utat, hogy az említett korlátok közt az eszélyesség, az egyház közérdeke, mit kíván? Az eszélyesség ezen utját anyaszentegyházunk egész multjában fel lehetni; nincs ez írott törvényben kifejezve, mert nem is lehet, hanem ott van a szokás-jogban kifejezve. Más korlátokat ezeken kívül el nem ismerhet.

Vályi ur azon nézetére, hogy az e. megyékhez s tanodákhoz kiküldött vélemények tárgyalásánál első sorban arra kell figyelemmel lenni, hogy ez alantas testületek többsége mit akar: ha ez elvet a k. gyűlés magáévá tenné, azon esetben egy ily törvényhozó gyűlés szükségessége megszűnnék (Igaz! Igaz! Más oldalról: nem igaz!)

(Benkő közbeszól: Jó volna ebbe bele nem menni. (Halljuk, halljuk! Zaj.)

Szóló az egyes részek törvény által megadott függetlenségének, önállóságának, szabad fejlődésének barátja, mert csak így virágozhatnak; de azon elv felállítását, mely szerint a részek többségének véleménye szükségkép döntő valamely kérdésben, pártolni nem tudja; sőt meg van győződve, hogy ily elveknek még csak hangoztatása is veszélyes precedensül szolgálna (Igaz! Ugy van!); sőt meg van győződve, hogy a legkisebb megtámadás a részek részéről az egész egyetemnek jogai és hatalmával szemben, az egésznek gyöngítése. (Helyes! Másfelől: nem áll!)

A souverainitás kérdésében tehát, azt hiszi, hogy alkotmányunk értelmében, az említett korlátok között, e. k. gyűlés szabadon határoz, intézkedik s rendelkezik, minék az egyes részek — saját jól felfogott érdekükben — alá kell, hogy rendeljék magukat. (Helyeslés.)

Vannak e. megyék, melyek kétségbe vonják gondnokaik, képviselőiknek lelkiismeretök sugallata szerinti szólás és szavazási jogát, sőt e felett roszszalásukat fejezik ki: mely eljárás a protestantismus zászlójára irt nagy elvnek, az egyéni önállóságnak s szabadságnak nagy elvét alterálja. (Igaz, ugy van!)

Hegedüs tanár ur tegnap azt állította, hogy a kolosvári egyházmegye emlékirata a kérdést medréből kiemelté, s egy egész új indítványt vetett fel. (Hegedüs közbe szól: Igaz is!) De azon e. megye csak természetes jogával élt, midőn e tárgyban nézetét kifejezte, (Helyes.) sőt azon bátorságot vette magának, hogy az egyház egyik leglényegesebb alkotó eleme, a papság ügye, érdeke, állása, szellemi s anyagi javadalmazása kérdését, mely az egyház tárgysorozatában rég elmúlt időtől fogva nem található, felvetni mérészelte; felhíván a k. gyűlés figyelmét az idők jeleire, hogy látva a papi és más pályák közti ürt e tekintetben, így ekezzünk ezt betölteni, különben az egész egyház jövője kockán forog.

Szóló e részben egy igen keserű csalódással lőn gazdagabb, azt hitte ugyanis, hogy ez eszme megpendítése éppen a papságban kelt élénk viszhangot. Itt a gyűlés tagjai közt lehetnek olyanok, kiket a szükség gondja nem emészt, de a papság nagy többsége csaknem a végmegsemmisülés szélén áll. (Több felől gúnyos habota) Nyugodt lélekkel tűri el e kacagást, mely e tárgyban való felszólalását kíséri.

A kolozsvári emlékirat még egy más bűnös gondolatot is vetett fel, az anyaszentegyház egy nagy fontosságú kötelességének kérdését; mert azon terü, melyet a forradalom előtt 4 főtanodánk viselt, s mely jelenleg egyetlen tanodánk vállain nyugszik (Közbe kiáltás: el is birja!) a lelkész-képzés terhe és kötelessége, az egész anyaszentegyház egyetemének terhe és kötelessége. (Helyeslés.) Mert a papság, melynek minden tagja az egésznek szolgál s áldozza fel életét, megvárhatja, sőt megkövetelheti azt, hogy az anyaszentegyház is gondjai, intézkedései egész teljességét terjeszse ki rá!

Ez volt a második, miről szóló hitte, hogy a papság lelkében kelt viszszhangot; jól tudja azonban, hogy ez eszme, mely előbb-utóbb ki fogja magát küzdeni, miért talált ilyen fogadtatásra.

Ez eszme ugyan is szoros kapcsolatban állván egyik főtanodánk jövőjével, sokan csakhogy azon főtanodát meggyőződésük szerint megmentsék, egy ily eszmét elejteni, hajlandókká lettek. Sokan ugyan is a tegnapi tárgyalás rendén úgy nyilatkoztak, hogy egy közp. szeminárium felállítását az enyedi főtanoda hanyatlását vonná maga után. (Igaz is.)

Az enyedi főtanoda azon időben, midőn vállain még nem volt anynyi teher, nagyon szépen virágzott s most is egyik legtiszteltebb helyet foglalja el a hazai tanintézetek sorában s minden oly lépés ellen, mely ezen tanoda jövőjét rontja meg, szóló is utolsó lehelletheig védné. (Hosszas és zajos éljenzés.)

Egy közoktatási intézet csak úgy virágozhatik, ha alapjától fogva fölfelé fokozatosan egy forma gonddal van szervezve; de oly közintézet, melynél kiválóan arra fordítottak gond, hogy a tető nagyobbíttassék, szélesíttassék, nem azon az úton halad, mely jövője érdekében óhajtandó volna.

Saját előljárósága felterjesztéséből tudjuk, hogy az n. enyedi főtanoda jelenleg a képezdénél egy tanári székert nem tud betölteni. (Közbe kiáltás: de tud!) Hangsúlyozták, hogy a theol. szeminárium nem oly gyarló, mikint állittatik, azt azonban elismerik, hogy egy pár tanári szék felállítását még is szükséges, tehát, még többet akarnak fordítani a tanoda vagyonából a tetőzet szélesítésére; sőt még tanári képezdét is akarnak felállítani ugyanott, melynek felállítását s szervezése megint igen nagy s tetemes összegeket venne igénybe. Pedig első sorban a gymnáziumot kellene erősíteni s a tetőzetet csak addig szélesíteni, míg nem áll be az a veszedelem, hogy a nagy, hatalmas épület összszeroskad, vagy miszsiójának meg nem felelhet.

Szóló azt hiszi, hogy ámbár az egész anyaszentegyház közreműködésével állítandó közp. szeminárium legilletékesebb

székhelye Kolozsvár volna; (Helyeslés) azonban, még azon esetben is, ha ez Enyeden állittatik fel, nem szabad az egész terhet Enyed vállain hagyni. (Közbe kiáltás: ha nem kéri is?!)

Demeter ur a kérdés békés megoldásáért a kérdés elejtését hangsúlyozta, szóló nem teheti ezt; mert ily nagy fontosságú s az egész anyaszentegyház jövőjére kiható kérdésben, hol mindkét részről erős pártok állanak szemben, a békességnek nem lehet az az útja, hogy az egyik rész fegyvereit teljesen letegyje, hanem csak az, hogy ha az adott körülmények figyelembe vételével oly út találtatik, mely mind két fél meggyőződésének nem feáldozását, de mindenként előtt az anyaszentegyház egyetemének közérdekét kielégíti.

Miután pedig semmi intézmény, mely heves küzdelmek között született, nem lehet termékeny, (Helyeslés.) bocsássuk e kérdést a szabad levegőre, mint azon plántát, mely sanylik. A Krisztus egyháza nem gyenge életű plánta, sőt ellenkezőleg, az emberiség nagy egészének keretében a legerősebb, mert míg az évozredek pártvillongásai közt minden egyéb romba dült, ez áll s állani fog.

Ennél fogva, nem fél attól, ha a prot. anyaszentegyházban eszmék körül pártküzdelmek fejlenek ki, sőt éppen óhajtja, mert abból fejlik ki a surlódás, s fogamszik meg az eszme s irány, mely a szélsőségek közt feltalálja a helyes utat. (Helyeslés.) S miután az ellen, hogy az egyetemes egyháznak minden tagja hozzá szólhasson, szólni nem lehet; óhajtja: fogadtassék el Tisza L. határozati javaslata, mely a további vitatásra is szabad tért nyit, ha pedig még ezt is sokallják, küldessék ki az ig.-tanács javaslata a traktusokhoz véleményadásra, hadd győzzön a jobb. (Több oldalról: helyes, éljen.)

Benkő J. Személyes kérdésében kér szót. Ő a béke-embere, s óhajtotta volna a szenvedélyek lecsillapodását; tudta, hogy Szász D. hosszu beszédert fog tartani, de azt hitte, tanulni fog belőle, de bevallja, hogy semmit se tanult. Nem oly ostobák a papok, hogy saját érdeküket, fizetésük javítását fel ne tudták volna fogni. De bizony, rég óta tudták, s míg a tiszteletes ur a teandókról szépen beszélt, (halljuk!) a görgényi egyh.-megye azon célra 50.000 frtal rendelkezik. (Elnök közbe szól: igen eltértünk a napirenden levő tárgytól! Felkiáltások: a tárgyhöz!) Nem akarja vitatni, hogy az egyház souverain joga meddig terjed, a mi egyházi dolgaink nem is olyanok, mint az államiak. (Folk. Nem személyes kérdés, a dologra.) A görgényi traktus nevében az enyedi szeminárium fennállását óhajtja, s a közbéke érdekében ily hosszas beszédeket nem szeret. (Általános derűtlenség és taps. Szóló a nagy zajban még mindig beszél, később az elnökhöz megy, beszélni; de a nagy zajban nem lehet érteni.)

Szabó S. Kérem szépen nmélt. elnök ur, szem elől tévesztjük a napi renden levő tárgyat.

Br. Kemény G. Éppen az előtte szóló két egyén, a türelmetlenségnek jelentékeny jelét adván, magyarázza, mi a személyes kérdés, (Benkő közbe szól: igen, de engemet

értett, mert én mosolyogtam! Ujra derűltég), biztosítja az esperes urat, hogy nem csak ő, de mások is igen sokan mosolyogtak (Benkő közbeszól: igen, de éppen rám nézett. Nagy derűltég). A másik szóló a napirendet ajánlja, de a jelen napirend az ig.-tanács véleménye a szeminárium kérdésében s ezzel kapcsolatban Tisza tegnap írásban beadott indítványa. (Hegedüs közbe szól. Felkiáltások: haljuk a szónokot!) Szóló csak azt mondja, a mit gondol, s bocsánatot kér a tanár urtól, hogy csak azt mondja, a mit saját eszméivel érvel, hogy pedig ezt teszi, ez neki nem csak joga, de kötelessége. (Éljenzés). Az egyházmegyék véleményét eszélyességből figyelembe kell venni, de végérvényesen csak az egyházkerület határoz, és így lehetséges, akár az ig.-tanács véleményét kiküldeni véleményezésre, akár elfogadni Tisza határozati javaslatát. (Helyes, helyes.) Csatlakozik Tiszához.

Gáspár J. Miután a beérkezett véleményekből csak 4 nyilatkozott határozottan, az átköltöztetés mellett van; s különböző érdekek, s a nagy alapító intenciója is azt követelik, hogy Enyed integritása fenntartassék, csatlakozik a többséghez, s felolvassa az enyedi tanári kar röpiratának ezen szavait: (olvassa.) „Kegyeskedjék a ker.-gyűlés mentől sürgősebben gondolkozni, hogy a gymn. tanfolyam rendezésével a főtanodánknál lévő III-ik bölcs. tanfolyam mostani lebegő helyzete megszüntessék, illetőleg, a theol. tanfolyammal szervezettebb összekötésbe hozassék; és elrendelni, hogy a 4 éves theol. tanfolyamra rendeztessenek be azon tárgyak, és azon mértékben, mint azt az előjáróság véleménye kívánja. Az egyes tantárgyak beosztását, s a szükséges átmeneteli intézkedéseket pedig az előjáróság és püspök közös gondjaira bizza.” (Többszörös éljenzés).

Nagy S. Elfogadja Tisza indítványát.

Gr. Teleki D. Ebben az igen fontos tárgyban eddig is igen sok polemia folyt, s ha ezután is azon utat követjük, nem hogy megközelítőnk az igazságot, sőt jobban eltávolozunk attól.

Az ig.-tanácsnak és k.-gyűlésnek intézkedési jogát sem annyira megkötni, mint azt az egyik fél akarja, sem annyira szabad lábra engedni, mint a másik kívánja: nem lehet. Elfogadja Tisza indítványát. (Éljen). Ha pedig a másik félnek aggodalma van, nyújtson be javaslatot, s ha történetesen ezek jönének többségbe, a közgyűlés joga korlátozásának szóló ellene lesz, mert már maga az, hogy a kérdést a traktusokhoz kiküldte, magába zárja annak is jogát, hogy ezen előttünk álló ajánlatot megtegye. (Igaz.) Pártolja Tiszát.

Gr. Tholdalagi V. Eljöttnek látja az időt, hogy hozzászóljunk: elfogadjuk-e az ig.-tanács javaslatát, vagy pedig a Tiszáét? Csatlakozik Tiszához.

Nagy P. püspök. Szükségesnek tartja, hogy a k.-gyűlés e tárgyban jöjjön egy végleges megállapodásra, s ezt aztán vitassa meg. Itt van egy eszme, de nincs megállapodás. Van egy eszme, melynek tanulmányozására ki volt

küldve egy bizottság, és ez beadta e részben indítványát. Erről kell elsőben kimondanunk, hogy elfogadjuk-e, vagy nem? Azután adatott be egy más indítvány, erre is ki kell mondanunk, elfogadjuk-e, vagy nem? Feltéve, hogy az első indítvány elvettetik, tárgyalás alá jön a másik, s már azon esetben, szólónak is van egy indítványa. (Halljuk). (Olvasa indítványát). A k.-gyűlés belátván annak szükségét, hogy legyen egy a kor színvonalán álló papnöveldeje: nevezzen ki egy bizottságot, mely készítsen tervet a n.-enyedinek ily módoni átalakításához. (Helyeslés).

Szikszai L. Nem fejtegeti a kérdés jogi, sem célszerűségi oldalát, elfogadja Tisza indítványát azon megjegyzéssel, hogy a kérdés másik oldala megoldatlan maradjon.

Csákány osztja Tisza indítványát, de hogy ez arany hiddá váljék, több szót kíván abból kihagyatni, különben is a hol, mikor és miből kérdése már Nagy-Enyeden meg van oldva.

Tisza L. Mint indítványozó még egyszer ajánlja javaslatát.

Nagy P. püspök. Mint második indítványozó, nem akarván a Damokles kardját egy intézetünk feje felett függve hagyni, ajánlja, a már meglévőt tökéletesíteni. (Általános helyeslés.)

Elnök. A hallgatóságot különválni kéri, azután felteszi a kérdést: elfogadjuk-e a k. gyűlés a szeminárium átköltöztetését? (Felkiáltások nem, nem!) Azok, kik akarják, méltóztatassanak felállani. (A többség ülve marad.)

Elnök. A többség az átköltöztetést nem fogadván el, következik Tisza L. indítványa. (Tíz tag a házszasály 18. §. b) pontja alapján név szerinti szavazást kér. Husz tag a 18. §. c) pontja alapján titkos szavazást kér.)

Elnök. Tisza László indítványára való szavazást igennel és nem-mel elrendeli.

(A szavazás megtörténvén, a beadott 138 szavazatból az indítvány mellett 73 igennel, 65 nemmel szavazván:

Elnök. Tisza László indítványa el van fogadva.

Gyárfás D. A mai szavazás eredményét adja elő.

Egyházkerületi államgondnokságra beadott 130 szavazat, ebből b. Bánffy Albert kapott 120-at; n.-enyedi tanoda főgondnokságára beadott 130, ebből Zeyk Károly kapott 129-et; azon tanoda algondnokságára Zeyk József 127., gr. Bethlen Géza 128 szavazatot; m.-vásárhelyi tanodához algondnoknak Kabós László 64 szavazattal, Szentiványi Kálmán 60 szavazattal megválasztottak.

Br. Bánffy Albert és Kabós László a bizalmat megköszönnév

A gyűlés $\frac{1}{2}$ 2 órakor eloszlott.

TÁROA.

Vallás, keresztyénség, protestántizmus.

(Folytatás.)

A protestántizmusnak mottója a lelkiismeret-szabadság, s lelkiismeret-szabadság gondolat-szabadság nélkül — agyrém.

Jól tudom én azt, hogy napjainkban is vannak a protestánsok közt olyanok, kik hevesen kikelnek a modern institúciók és a modern nézetek ellen; de misem indit engemet arra, hogy az ilyenekben az egyház igazi képviselőit lássam. Az a szellem, melyben működnek, az a nyelv, melyet beszélnek: tökéletesen egyezik a pápai encyklikával és syllabussal.

Ha viselik is a protestáns nevet, ha ki is kelnek a katolikuskok keresztyén-ellenessége ellen: még akkor is csak a katolikus egyházhoz tartoznak gondolkozási módjukra, meggyőződésükre és tetteikre nézve. Küztük és a reformáció között semmi közösség sincs. A ki megveti a gyümölcsöt, az a fáját is gyűlöli. A ki ellensége a modern műveltségnek, ellensége a reformációnak is. És ha a szellem bilincseit szét-törő reformációnak köszönhetjük a fölshabadt szellem által létrehozott áldás-dús eredményeket: akkor határozottan állíthatjuk, hogy a három utolsó század civilizációja a reformáció gyümölcse.

Azonban, a reformáció nem erre munkált közvetlenül. Az ő fő-célja nem a felvilágosodás és gondolat-szabadság volt. Ez csak a negatív elve volt, habár elvitázhatatlanul az ő édes gyermeke gyanánt tekintendő is. Mert, valamint Jézus nem azért lépett föl az irástudók tradíciói ellen, mivel azok irracionálisoknak tünnek föl előtte, hanem mert vallástalanok valának: ép úgy Luther is nem azért hasonlott meg az egyház tradícióival, mivel nem tudta azokat kibékíteni értelmével, hanem, mert azok által nem lett kielégítve az ő igaz vallás után való vágya. Az, hogy a 15-ik század végén s a 16-ik elején a természet-tudomány a helyes úton haladhatott, (melyet kévéssel az előtt elzárták előtte) az, hogy a meglepő geográfiai fölfedezések rezultatumai hatalmasan közreműködtek a szellemnek méjj álomból való fölrazására, fesz-erőt adtak neki és eszméket gerjesztettek föl benne, melyek ellenkeztek az egyház véleményeivel és tanaival; az, hogy a klaszszicizmus újra éledése megteremtette azon művészi érzéket, mely a valódi széphen tápláltatott, s a bibliának jobb szövegére és helyesebb megértésére előkészítette az utat: mind úgy tekintendő, mint a reformáció vívmányai.

De vezethetett volna egészen más credményre is a reformáció, a minthogy másra is vezetett különösen Itáliában, hol nem keresztyénséget, hanem pogányságot szült; mert hiszen, Rómában az udvaronc, a világ-férfi ismertető jellegének tekintették az egyházi dogmák iránti gyűlöletet. S ha tovább mentek volna ezen az uton, akkor mulhatatlanul

Azonban, a hit által való megigazulás anyagi elvétől az egyház tradícióival szemben a szentírás formális elveihez

kellett térni. Hogy mikép vezet az első az utolsóhoz szükségkép: ezt legkirivóbban Luthernél látjuk. Ő először még alávetette magát az egyházi átoknak, a pápai dekretaléknak s a pápától csak egy jobban értesült pápához tudott appollálni. Lassankint a pápa helyére lépett az egyház és a köz. koncilium; s mikor az Eckkel folytatott vitában fölmerült azon kérdés, hogy minő bizonyítékokat lehet fölhozni a mellett, hogy a konciliumok nem tévedhetnek, és Luther világosan kimutatta, hogy a Huss tételei közt, melyeket a konstánci koncilium kárhoztatott, olyanok is vannak, melyek igazán keresztyéniek és evangéliumiak, csökkent a konciliumok tekintélye, s az egyház engedni kezdett az első egyháznak s a hagyomány a legrégebbi okmányoknak. De ezen okmányoknak felette áll Jézus, kinek életéről és működéséről szólnak azok.

Benkő Gyula,
ref. papjelölt.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Közgyűlésünk május 30-án, a házassági legfőbb törvényszék jun. 1-én bevégezte ülésezéseit s a tagok részint már előbb, részint most elhagyták Kolozsvárt. Az izgatottság immár megüledett, átvette a hétköznapiaság rendez arculatát, és semmi sem mutatja többé, hogy mily hullámok verték fel a kedélyeket. Most fog kezdődni a vidéken egy kis élénkség, míg ki lesz elégitve a méltó érdeklődés s azután elsimulnak az utolsó gyűrűk; s reméljük, hogy a folyam tükrét nem fogja felzavarni semmi véletlen, váratlan esemény. Őszintén óhajtuk, s ha mindenki számot tudna vetni nem csak önmagával, hanem a helyzettel is: kétségen kívül nincs okunk félni, hogy a közgyűlés végén uralkodó hangulat meg ne hozza a teljes békét és egyetértést. Adja isten, hogy reményünkben ne csalódjunk!

= Egy helybeli lapban valaki folytatja roszakaratu, vagy legalább is ildomtalan és meggondolás nélkül való tudósításait a közgyűlésről. Egyoldalú felfogással, és pöffeszkedő dicsőítéssel beszél el momentumokat, melyekkel követelkedni, szégyen; ismételten omlegeti a „prot. közl. urait“ és hányja-veti magát. Mi nem foghatjuk meg tollát senkinek, s annál kevésbé akarunk tanácsot adni azoknak, kik velünk szemben állottak. Egyszerűen figyelmeztetjük ezt a frater-t: hogy gondolja meg jól, mit csinál; tudósításait írja meg objektíve, beszéljen oly hangon ha ugyan képes rá — hogy ne bántson, ne sértsen; mert mi elhatároztuk ugyan, hogy kerülni fogunk mindent, mely zavart és kompromissiót idézhetne elő, de türelmünknek is lehet vége s ha mi fogunk írni, mi nem szoktunk simogatni senkit s félünk, hogy oly történeteket kellene elbeszélni, melyek a győzelmet egy kissé leszállítják a veszszőparipáról. Legyenek kiméletesek handa-bandáik előtérbe állításával, fogadják el tőlünk a kibékülésre való hajlamot és kimutatott őszinte törekvést, mert megadhatják az árát. A dölyf rosz tanácsadó; elégedjenek meg azzal, a mit kaptak a dicsőségből és gyalázatból, ne hogy az első főlemészszze a hét sovány tehény. Mi provokálni nem fogunk, nem akarunk; de a felelősséget is elháríthatjuk magunkról, ha a konkony-hintők ismét oda kényszerítenek, hová menni nem akarunk. Jobb a sovány béke, mint egy zsiros háború; mi az első elfogadjuk őszintén, de az utolsó túl nem rettenünk meg, ha kell. Vigyázatok és imádkozatok!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászal az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, JÚNIUS 10, 1875.

232—23. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztői iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Utóhang.

Miután a közelebbi egyházkerületi közgyűlés, azon nagy fontosságú kérdések egy részében, melyek hónapokon át irodalmi viták tárgyát képezték, végzéseket hozott: azon méjj tisztelet sugallatát követve, melyet e legfőbb törvényhozó testületünk souverainitása felől lelkemben-táplálók, nem tartom igazolhatónak a fenforgott vitás kérdésekben az irodalmi harcot ez idő [szerint tovább folytatni. El fog jöni az idő, midőn a többnyire oportunitási szempontból megoldatlan maradt kérdések napirendre kerülnek: akkor újra föl fogom venni a tollat, nem rettenve vissza a küzdelemtől; hadd győzzön a mi jobb.

E felfogásomban találhatják föl t. olvasóim magyarázatát annak, hogy a Kovács Albert által az általam védett ügy és igénytelen személyem ellen ismételt izben intézett támadásra a közgyűlés előtt megkezdett válaszem folytatását félbe hagytam; s most se keresem azt a könnyű dicsőséget, hogy — nézetem szerint — téves érveléseinek mindenikére enyém legyen az utolsó szó.

Ennél fogva, csupán egy pár megjegyzésre szorítkozom.

Az egész vita — a kisebb rendüektől eltekintve — két főkérdés körül fordult meg.

Az egyik volt a theol. szeminárium kérdése. Én azt vitattam, hogy leendő lelkészeinknek a mostaninál szélesebb körű képzést kell adni, s alkalmat nyitni arra, hogy a szorosabb értelemben vett theol. tantárgyakon kívül más nemű ismeretekre is (bölcsészeti, jogi, sat.) szert tehessenek s miután egy ily papnövelde fentartásának terhét sem egyik, sem másik főtanodánk saját speciális miszsiójának kockáztatása nélkül nem viselheti, tegye magáévá ez ügyet az egész egyházkerület egyetemes erejét egyesítve, állítson és tartson fön egy központi papnövelde-t s miután egy ily nagy szabású kérdés megoldá-

sát egy toll-vonással dekretálni nem lehet, küldessék ki egy bizottság, mely erre vonatkozólag dolgozzon ki részletes tervet. Olvasóim tudják, hogy a közgyűlés egy ily központi papnövelde felállításának szükségességét határozatilag kimondotta s a bizottságot kiküldötte. E tekintetben tehát teljesen feleslegessé vált, hogy én Kovács Alberttel tovább vitatkozzam, miután a cáfolatot nálamnál sokkal nagyobb tekintélytől: az erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényhozó gyűlésétől megkaptam.

Én ennél fogva a lelkész-képzés kérdésében fölfejtett nézeteimet, a közgyűlési határozat után, még nagyobb megnyugvással továbbra is fentartom; kiváló sulyt fektetve arra, hogy e központi pap-növelde, a kolozsvári egyetemmel kapcsolatba hozva, lesz szervezendő: kijelentem, hogy e tárgyban utolsó betűig helyeslem s magamévá teszem azon álláspontot, melyet Kovács Albert nem 1875-ben, hanem 1870-ben elfoglalt s a prot. egyházi és iskolai lap azon évi 16-ik számában „A papság egyetemi képeztetése“ című cikkében a többek közt így körvonalozott:

„Azt hiszem, hogy Cs. a protestánsoknál még fel sem tette, hogy akár a theológiai szabad vizsgálódástól, akár más tudományok bármily erős hatásától féltének papjaikat. Ő, ki oly jól ismeri a német egyetemek viszonyait, bizonyosan tudja, hogy a német prot. egyházak igen kevés kötelezett theol. tantárgyat szabnak a pap-növendékek elé, rendesen csak anynyit, a megnyit egy szorgalmas ifju 2—3 szemeszter alatt elvégezhet, és a megnevezetteken kívül még megkívánják, hogy hallgassanak néhány tárgyat, pl. Württembergben nyolcat, de az lehet akár theológiai, akár jogi, vagy természet-tudományi. Ez nyilvános szövetsége a pro-

testánstizmusnak az összes tudományokkal.“

Majd sürgetve, hogy a pesti egyetem szerveztessék ujja s az állam azzal kapcsolatban állítson föl prot. theol. fakultást, melynek tanárait — a felekezetektől függetlenül — az állam nevezze ki, mert a papság mentől teljesebb szellemi kiképzetése első sorban nem felekezeti, hanem társadalmi érdek, így nyilatkozott:

„Nem szabad felednünk, hogy a jogtudó, orvos, vagy bölcész a paphoz képest igen szűk körben mozog, és pedig leginkább olyanok körében, kik az ő világító fáklyája nélkül is képesek látni; ellenben, a pap hatása kiterjed a társadalom legtávolabbi rétegeire. A milliókat tevő tömegek körében egyedül ő a szellemi élet fentartója, legkevésbé képzett híveinek sok bajában tanácsadója, és ha hivatásának öntudatával bír, valódi lelki atyja és jóltevője. Bármenynyi hibás papot láttak is a mi ujság-csinálónk, megengedem, hogy köztünk is; de ha jól visszaemlékeznek, láttak a prot. és kath. papok közt egyaránt oly derék férfiakat is, kik valódi áldást árasztottak híveikre, nem felemelt kezeikkel, hanem jó példájokkal, jó tanácsaikkal és buzgó fáradozásaikkal. „A milyen a pap, olyan az ekklézsia,“ én ezen erdélyi közmondás igazságát legalább száz példában tapasztaltam, s épen azért társadalmi szempontból óhajtanám, hogy ezt mindenki belássa, s az állam mindent elkövessen, hogy derék papok képződjenek. A legboldogabb országok, Hollandia, Skócia, Svájc, a legnagyobb elismeréssel vannak papjaik áldásos működése iránt, nem ismerik félre a papság nagy befolyását a népre, mely ép oly nagy lehet a jóban, mint a rosszban, s épen azért a legnagyobb mértékben is igyekeznek leendő papjaikat úgy képeztetni, hogy a társadalomnak valódi áldásai legyenek.“

„Nem arról van itt szó, uraim, hogy az állam egyik-másik felekezetnek valami privilegiumot adjon; hanem a társadalom egyik legfontosabb érdekéről! Arról van szó, hogy azon emberek, kik a polgárok tulnyomó nagy többségét alkotó miveletlenebb osztály előtt mindenhatók, ha jók maguk, a jóban, ha rosszak a rosszban; kiknek kezében van néhány nagyobb város kivételével az egész népoktatásügy, még pedig a tulnyomó nagy többségben levő felekezeti iskolákban kizárólag, a községiéknél nagy mértékben; kik

hivatali állásoknál és szellemi fensőbbiségöknél fogva elhatározó befolyást tudnak gyakorolni politikára, gimnáziumi oktatásra és több nagy fontosságú társadalmi ügyre: hogy azon emberek minő nevelést és szellemi képeztetést nyerjenek. Az itt a kérdés, hogy mi áll a haza érdekében: az-e, hogy a nemzet neveljen magának független. egyetemén világos fejű, jellemes, hazafias papokat, kik Romát nem teszik előbe Magyarországnak; vagy az, hogy a püspöki szemináriumok neveljenek fanatikus, obscurus szolgákat a pápai hadseregnek; az itt a kérdés, hogy a föltudóság átkának nyomása alatt hagyjunk továbbra is néhány ezer protestáns papot, hogy terjeszsen a nép közt betyáros táblabirói bölcsességet, vagy hogy kiképezzük szivét és eszét, hogy valódi minta-ember legyen, kiből világosság és erkölcsi erő árad szét.“

A második nagy fontosságú kérdés a szeminárium kérdésével kapcsolatban került felszínre; értem az egyházi javak jogi természetét. A kedélyek sokkal inkább felvalának izgatva, hogy sem opportunus lett volna a közgyűlésben ezt is vitatárgyává tenni s részemről igen helyesnek tartom, hogy ez jobb időkre lön elhalasztva. Alkalom ugyan lett volna most is rá, mert nem csak egyes hangok emelkedtek, sőt igen tekintélyes egyéntől benyújtott írott jelentésben is hangsúlyoztatott azon elv, mely szerint az egyházi javak oly természetűek, mint a magánemberek vagyona. T. olvasóim tudják, hogy az én igénytelen felfogásom ettől lényegesen eltérő, a mint ezt a kolozsvári egyházmegye emlékiratában s Kovács Alberthez intézett válaszában tüzetesen fölfajtottam s oda megy ki, hogy az egyházi javak fötulajdonosa maga a felekezet, mely az általam több ízben jelzett korlátok közt (országos törvények, alapítók végrendeletei, sat) azok felett rendelkezési joggal bír. Jelzettem azt is, hogy e fötulajdonosi jog legpregnansabb kifejezést az áttérések eseteiben nyer, mert törvényeink értelmében az áttértek semmiféle egyházi vagyont nem vihetnek magokkal, hanem az továbbra is, még akkor is ha az összes hívek avertálnak, a felekezet tulajdona marad.

E nézetemet föntartom továbbra is Kovács Alberttel szemben. Örömemre szolgál, hogy e nézetemmel nem állok egy magamban, mert hivatkozhatom a legtekintélyesebb egyházi férfiakra, sőt az összes hazai ref. szuperintendenciák 1867. decem. havában

Pesten tartott egyetemes értekezletének határozatára is. Ez értekezleten ugyanis, a többek közt, Nagy Péter, főtiszt. püspökünk, az egyházi vagyon jogi természetű kérdésében így nyilatkozott: „Miután az áttérés egyéni cselekvény, tömeges áttérésekről szó sem lehet, mert mindig csak egyesek változtatják vallásukat. Az egyházi vagyon az özszeses egyházi felekezeté, melynek az élő nemzedék csak bizományosa. E szerint, a gyülekezet vagyonában nem osztozhatnak meg a más vallásra áttért hívek, hanem az egyházi vagyon marad az egyházé, a felekezeté“ (l. Egyh. és isk. lap 1867—52-ik számában, a gyorsírói jegyzetek nyomán közlött értesítést). Főtiszt. püspökünk e nézetét akkor az egyetemes értekezlet magáévá tette, s báró Vay Miklós elnöklő főgondnok ő nagyméltósága „határozatilag kimondá a többség véleményét, mely szerint, miután az áttérés csak az egyénnek, s nem a testületnek cselekvénye, s az egyház k. vagyona nem az egyes egyházközségi tagok közt elosztható, hanem magának az egyházi testületnek oszthatatlan birtoka: ennél fogva, tömeges áttérés esetén is az egyh. k. vagyona marad továbbra is az előbbi hitfelekezet tulajdona s abból magukkal a tömegesen áttérők sem vihetnek át semmi részletet a másik felekezetbe.“ (L. ugyanott.)

E szerint konstatálhatom teljes megnyugvással, hogy a lelkész-képzés kérdésében én azon álláspontot foglalom el, melyet Kovács Albert elfoglalt 1870-ben; az egyházi javak jogi természetű tárgyában pedig, nézetem az, a mi 1867-ben a főtiszt. püspök uré s az egyetemes ref. értekezleté volt.

Különb, békesség velünk!

Szász Domokos.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület negyedik közgyűlése.

V-ik ülés május 27. Elnök gr. Mikó Imre.

A jegyzőkönyv felolvasása és megállapítása után, a beérkezett kérvények és indítványok az illető bizottságokhoz utasítottak.

— Titkár olvassa a kolozsvári egyházmegyének szervezésére vonatkozó jelentését; egyuttal 2 algondnok megválaszlása iránti kérését.

Dr. Kovács Ö. utasítani kívánja az egyházmegyét,

hogy szervezeti javaslatát bővebben kifejtve, terjesztesse a jövő évi közgyűlés elé.

Szász D. A felolvasottakat elég részletesnek tartja, mert a többi traktusokéval analog; nem tudja tehát, mit kelljen még előterjeszteni. (Felkiáltás: a vizitációt.) A vizitációt főtiszt. püspök ur teszi meg, e tekintetben tehát nem tudja, mi felvilágosítás kell még.

Nagy P. püspök. Egy más kérdésben szeretne felvilágosítást nyerni: micsoda viszony van a kolozsvári egyház presbiteriuma és a kolozsvári egyházmegye közgyűlése közt; ezt pedig a benyújtott szervezetből nem lehetvén ki-venni, pártolja Kovács Ö. indítványát.

Szász D. Felvilágosítása után

dr. Kovács Ö. személyes ügyben szólván, kijelenti, hogy csak tudvágyból tette indítványát, szervezkedését tehát az egyházmegye bátran megteheti.

Zeyk K., Székely G., Nagy P., püsp. és dr. Kolozsvári S. szoltak még, mire dr. Kovács Ö. indítványa elfogadtatott. A két gondnok választása elrendeltetett.

— Titkár olvassa a vizitáció módosításáról szóló ig. tanácsi javaslatot, mely szerint az minden évben megtartandó; a 6-ik pont így módosítandó: ismétlő-iskola van-e? a vallás és ének tanítatik-e a pap és mester által? A kanonika porció trágyáztatik-e? Hogy pedig könnyebben megtörténhessék a vizitáció, a traktus több körre osztandó.

Vályi P. A körökre osztás ellen van, ő 63 ekklát vizitált meg dec. közepétől március végéig; az ő példájából láthatólag, az esperes maga is elvégezheti a vizitációt, sőt szükség is, hogy ezt ő maga tegye.

Benkő J. Szintén az esperes személyes jelenlétét hangsúlyozza, egy gondnokkal közösen.

Hegedüs L. Hasonló értelemben szól.

Nagy P. püsp. Az esperesek után ő levén, ki leginkább ismeretes a vizitációval: indítványozza, hogy bizsak a traktusokra az eljárás, ha azonban az esperes nem mehet mindenüvé, olyan egyént küldjön vizitálni, ki az előtt is volt és ismeri a megvizsgálendő egyházak körülményeit. (Helyeslés.)

Az indítvány elfogadtatik.

— Titkár olvassa az ig. tanács azon indítványát, hogy az állam-segélyből évenként 7000 frt. tőkésítsék. Elfogadtatik.

— Titkár előterjeszti az 1876-ik évi költségvetést, mely szerint az özszes

fedezet	10200 frt. 71 kr.
szükséglet	9154 frt. 48 kr.
felesleg	1046 frt. 23. kr.

Ezzel kapcsolatosan némely ig.-tanácsi hivatalnokok fizetésének felemelése iránti indítványát. Elfogadtatik.

— Olvastatik a marosi egyh.-megye tanácsának a m.-vásárhelyi tanodával kötött egysége; a forradalom utáni időkből nevezett egy.-megye által ígért, de később megtagadott segély pénz-hátralék kiegyezéséről, mely szerint 8190 frt. hátralékát 3 határidőn befizeti, s a segélyt továbbra megszünteti. Helybehagyatik.

A küüllői és görgényi egyház-megyék e tárgyban nem tevéen elfogadható ajánlatot:

Nagy P. püsp. indítványára, az ügy békés kiegyenlítése felekre bízott.

Az elnöki széklet br. Bánffy Albert foglalja el.

Dr. Kovács Ö. Olvassa a konventi bizottság jelentését, végre indítványozza: küldessék le az enyedi előljárórsághoz jelentésének azon része, mely a theologiai szemináriumról szól, hogy az ott már a jövő év elején léptessék életbe. (Helyes.)

Szász B. E részben, határozott indítványt kíván.

Hegedüs J. Az enyedi memorandumban ez világosan ki van fejtve.

Bihari. Pártolja előtte szólót.

Br. Kemény I. Szintén a mellett szól, de a tanerők megszorítása pénzbe kerül.

Bod K. Pártolja az indítványt.

Garda J. Hasonló értelemken szól.

Makkai. Formulázni akarja az indítványt; végre dr. Kovács Ö. mint indítványozó teszi meg, mire indítványa elfogadtatik.

Az elnöki széklet újra gr. Mikó Imre veszi át.

— Olvassatik az egyetemes tanügyi. bizottság szervezőtéről szóló javaslat. Elfogadtatván, 5 tagnak holnapra megválasztása elrendeltetik.

— Titkár olvassa az ig.-tanács véleményét özszes népiskolai közoktatásunk előtűntető táblás kiműtatásról, mely azonban a pontos be nem küldés miatt hiányos.

Vályi P., Gáspár J., Szakács M. felszólalása után:

Nagy P. püsp. indítványozza, hogy a táblás kiműtatásokat jövőre az esperes készítse el a vizitáción. Elfogadtatik.

Gyárfás D. Jelenti a mai szavazás eredményét, mely szerint a zilahi tanodához algondnoknak 90 szavazattal Káizler Imre; dézsi egyh.-megyéhez 85-ol Roth Pál; sz.-szólnoki egyh.-megyéhez 92-vel Toka Zsigmond; n.-sajói káptalanhoz 86-al gr. Bethlen Béla; udvarhelyi tanodához 94-el Sebesi Ákos megválasztattak.

Elnök. Főntebb irtakat megválasztottaknak jelenti ki; holnapra szavazni kell az udvarhelyi traktushoz algondnokságra, a kolozsvári traktus 2 algondnokságára; az ig.-tanács ügykezelését megvizsgáló bizottságra; m.-vásárhelyi tanoda vegytani tanszékére, mely utóbbira a beküldött kijelölő levelkék szerint Molnár Albert, Nagy Lajos és Lakatos Sándor jelöltettek ki.

— Olvassatik az ig.-tanács véleménye az özvegyi kegyéneknél a tanítók özvegyeire és árváira való kiterjesztésére nézve.

Szakács M. Ne csak a papoknak legyen megadva ezen kedvezmény, hanem a tanítóknak is: elfogadja.

Vályi P. és Solymosi, szintén.

Zeyk K. is üdvösnek tartja, de míg a papot lehet helyettesíteni, a tanítót nem; ezért a tanügy fog szenvedni, nem fogadja el.

Benkő J. Ott van a pap, helyettesítheti a tanítót.

Nagy S. Az állam-segélyt kéri az efféle dolgokra fordítani, még a kegyéven kívül; pártolja.

Tisza L. Elfogadja, de kötelezni kívánja a papot, az alatt tanítani, nehogy az iskola szüneteljen. (Helyesítés.)

Demeter S. Miután a tanítóknak még az ország is nyugdíj fog adni, méltánytalan a papokat terhelni meg a helyettesítéssel.

Gyárfás D. De éppen méltányos a helyettesítés, hiszen, a tanító is hányszor nem helyettesíti a papot. (Helyesítés.)

Tisza L. Benkő J. Elfogadását ajánlják. Mire a kegyéneknél a tanítókra is kiterjesztése s a pap általi helyettesítése nagy többséggel elfogadtatik.

— Tisza L. mint a n.-enyedi főtanoda ügyei tisztázására kiküldött bizottság előadója jelentvén, hogy a munkálát elkészült és a ház asztalán van: a holnapra ülés első tárgyalásul kéri kitűzetni.

Elnök. Holnapra marad.

VI-ik ülés máj. 28. Elnök gr. Mikó Imre.

Pogány Gy., br. Bánffy D., Szász B., Szász Gerő mint az illető kiküldött bizottságok előadói jelentik, hogy munkálataikkal elkészülve, azt a ház asztalára leteszik s tárgyalásukra sörrendet kérnek. — Tudásul vétetvén, a rendes tárgysorozat végén napirendre fognak tűzetni.

A rendes napirend következően: Tisza L. előadó olvassa a n.-enyedi főtanoda ügyei kitesztázására kiküldött bizottság jelentését.

Vályi P. Nem látván ezen jelentésben azon, a n.-enyedi tanárokat sújtó vádról, mely már a hírlapokban is anynyiszor meghurcoltatott, egy szó említést sem, indítványozza: mentse fel a k.-gyűlés azon vádak alól a tanárokat és ezen felmentést igtassa jegyzőkönyvbe. (Helyes.)

Tisza L. A tanárok hűtlen kezeléssel nincsenek vádolva, ezért a felmentésre nincs szükség.

Gyárfás D. Az igaz, hogy az eddigi vizsgálat folytán a tanárok ellen semmi hűtlen-kezelési gyanú nem merült fel, de hogy vajjon a mulasztásért ezután nem merül-e fel valami, az csak ezután válik meg.

Benkő J. A bizottságnak végrehajtott fáradságos munkájáért köszönetet szavazni, indítványozza.

Gyarmathi M. Majd a munka bevezetésére és a felmentés idejére halasztaná.

Hegedüs J., Gyárfás D. nyilatkozatát örömmel veszi a tanári kar tudomásul, hogy t. i. ellenök nincs gyanú; egyúttal ezen nyilatkozatot köszöni.

Gr. Teleki D. Örömet fejezi ki, hogy a n.-enyedi ügy békesebb mederben van terelve; szóló azonban, soha magának érdemül nem tulajdonította azt, hogy nem lópot; de a hol oly vétkes hivatali mulasztások történtek, sokkal sanyarubb büntetést kellett volna alkalmazni. De valamint már sokkal nagyobb dolgokra, úgy erre is vesünk fátyolt; azonban, a vizsgálatot — éppen a hibátlanok érdekében — tovább folytatni kell. (Helyes.)

Tisza L. Kéri, a számadásokat a számvevő által felülvizsgáltatni, az alatt a vizsgáló-bizottság költség-kimé-
lés tekintetéből szünetelven, azután újra a vizsgáló-bizott-
ságnak visszaadni.

Gyarmathy M. Kívánja, hogy a bevégzett vizs-
gálat az ig.-tanácshoz tétessék át a netán szükséges tör-
vényes lépések megtehetése végett.

Tisza L. Az eredeti szöveg ugyanazt foglalja ma-
gában s a számadásoknak a vizsgáló-bizottsághoz vissza-
tevését a számvevői megvizsgálás után csak azért kérte,
hogy ez által a költség megkiméltessék; továbbá azért,
mert időközben is merülhetnek fel oly kérdések, melyek
a vizsgáló-bizottság hatáskörébe tartoznának. A vizsgáló-
bizottság pedig egész munkáját az ig.-tanácshoz terjeszt-
vén be, ennek böcsességétől függ, majd intézkedni s fellép-
ni, hogy ha szükségesnek látja.

Ujból is ajánlja az eredeti szöveget, mely anyagilag
tökéletes biztosítékot nyújt, és az ig.-tanácsnak is szabad
kezet nyújt, hogy a törvényes lépéseket maga is közvetlen
megtehesse. (Helyeslés.)

Székelly G. Az eredeti szöveg és Gyarmathy indit-
ványa közt azt a különbséget látja, hogy ha a vizsgáló-bi-
zottság fentartatik, annak napi díjj kell; a számadó ellen-
ben ingyen vizsgálja meg. Továbbá, miután Gyárfás előle-
gesen kíván intézkedni arról is, hogy mily keresetek in-
dittassanak, anticipálja az ügyet, mely okokból az eredeti
szöveg mellett szavaz.

Zeyk K. Miután a jegyzőkönyvben benne van, hogy
szüneteljen a bizottság, akkor az semmi költségbe sem fog
kerülni, azt hiszi azért, hogy az eredeti szöveget bátran
elfogadhatjuk ezen kifejezés elhagyásával: „költség-kimé-
lés tekintetéből.” (Helyes.)

Elnök: Zeyk K. módosítványával az eredeti szöveg
elfogadtatik.

Tisza L. Olvassa tovább a bizottság javaslatát, mely
szerint a n.-enyedi tanoda vagyoni ügyeit jövőre egy bi-
zottság kezelje, mely álljon a gondnokok, a gazda-gondnok,
az igazgató-tanár és a tanári-kar jegyzőjéből.

Nagy P. püspök. Az igazg.-tanácsnak is levén e
tárgyban egy javaslata, a kettőt tehát együttesen kellene
tárgyalni. (Helyes.)

Szász Béla. (olvassa.) „A n.-enyedi főtanoda vagyoni
ügyeinek kezelése jövőre a gondnokságra (kuratoratus.)
bizassék, álljon pedig ez az időszerinti gondnokokból, gaz-
da-gondnokból, az időszerinti rektor profeszszorból és még
egy választott tanárból.”

Br. Bánffy D. Elfogadja.

Székelly G. Hasonlólag.

Nagy P. püsp. Az indítványt megtoldaná egygyel;
meghatározná t. i. hogy hány tag hozhat érvényes hatá-
rozatot és így érvényes határozat-hozatalra akár egy fő,
akár egy al-gondnok jelenlétét javasolná.

Tisza L. Ezt tisztán keblü ügynek tartja.

Gr Tholdalagi. Legalább is két gondnok jelen-
létét javasolja.

Hegedüs J. Jegyzőül még egy szavazattal nem
bíró tanárt ohajt bevélasztani.

Szász B. A határozat-képes egyének számát nem
akarja nagyon megszorítani, mert ebből az áthatna elő,
hogy a nyári szünet alatt, mikor pl. a tanárok nincsenek
jelen s a nyári munka pedig sürgős elintézéseket igényel,
nem lehetne határozni.

Garda J. Oly népes tanári karnál nem igen törté-
nik meg, hogy legalább kettő ne maradna otthon és így a
rektor helyettesítheti magát, ugy szintén a jegyző is. Elfo-
gadja Tisza L. indítványát azon módosítással, hogy jegyző-
ül az előjáróság jegyzője alkalmaztassék.

Elnök. Határozat képpen kimondja, hogy a bizott-
ság javaslata elfogadtatik azon módosítással, hogy érvényes
határozat-hozatalra legalább 2 gondnok jelenléte szükséges
és hogy jegyzője az előjárósági jegyző lesz.

Tisza L. Olvassa a bizottság javaslatát a tanári
fizetések tárgyában, mely szerint a készpénz és gabona ha-
vonkint előre, és pedig a gabona minden hó 3 első nap-
jában veendő ki, a fa, széna, szalma és bor az eddigi szo-
kott időben. A tiszta kezelés végett a tanárok szénája és
szalmája számára egy külön csűrös kert állítandó; a taná-
rok bora a tanoda pénecéjében nem tartható; az apróbb ja-
vadalmak pl. fuszujka-karó, sat. pénzül megváltandó azon
hozzáadással, hogy a maga idejében ki nem vett részletek
a tanodának maradnak.

Ezt mind azért kellett így preciserőzni, mivel a mint
tények mutatják, voltak esetek, midőn, főképp a családta-
lan tanár urak, gabonájukat évekig is ben hagyták és mi-
kor a gabonának legnagyobb ára volt, akkor kellett a ta-
nodának egyszerre kiadnia hogy az illető tanár eladhassa;
ez lehetetlenné teszi minden nemű gazdasági számítás
megkésztését.

Zeyk K. A 3 napi terminus igen szigorú, a kurató-
rátusra bizatni kéri ennek elintézését, felelvén arról, hogy
ily esetek nem fognak többé előfordulni. (Helyeslés.)

Garda J. Megjegyzi, hogy némely tanár pincéjében
fél méter tenger van; a bort tehát ott tartani, nem lehet;
gabonáját szintén szobájában kellene tartani. Különben is
az, hogy a tanár vigye el gabonáját, eddig ismeretlen volt
s a tanárt is gátolna hivatásában. De mikint is gondolná
valaki, hogy szóló minden primán vegye a zsákot a hátára
s menjen az utcán? Az eddigi szokás az volt, hogy elküld-
ték az illető tanár szállására a gabonát. A 3 napi termi-
nus elhagyását kéri. (Helyes.)

Br. Bánffy Á. A 3 napi terminus, valamint a ki-
sebb javadalmak megváltása elintézését a beblü kuratoratus-
hoz utasítottatni kéri.

Elnök. Ez értelemben mondja ki a határozatot.

Gr. Teleki D. Az enyedi ügy kitisztázásában fára-
dozott bizottságnak, különösen elnökének, méltánylást és el-
ismerést szavaz.

Tisza L. Olvassa a bizottság javaslatát az enyedi
tanoda zsellér-telkei és földjei megváltása tárgyában.

Gáspár J. Egyenesen az előjárásához tenné át, mint a mely legjobban ismeri a viszonyokat.

Br. Bánffy D. Az iskolának telepítvényesei nem lévén, csak is zsellérekéről lehet szó.

Elnök: Méltóztassanak nyilatkozni, hogy az előjárásához tétessen át az ügy, vagy nem. (Az előjárásához.)

Tisza L. Folytatja jelentését, a Bene-féle telek felépítése tárgyában.

Az ig.-tanácshoz tétetik át, hogy az, az enyedi előjáráság véleménye meghallgatásával, a tervrajzot és költségvetést megkésztetvén, engedélyezze az építést.

Tisza L. Olvassa a n.-enyedi főtanoda gazda-gondnok fizetésének 2,000 frtban leendő megállapítása iránti javaslatát. Szóló azt hiszi, hogy hasonló teherrel és felelőséggel járó hivatalra egyént olcsóbban nem lehet kapni.

Székelly G. Szeretné, ha az efféle fizetés-emelésekről csak akkor beszélünk, midőn az állomás még nincs betöltve. Ezen állomás létesítésekor kezünk még nem volt megkötvé, meghatároztuk volt a fizetést és megválasztottuk a gazda-gondnokot s szerencsénk volt, megnyerni azt az egyént, kinek számára most ezen fizetés-emelés kéretik. Másfelől, a nagy-enyedi főtanoda finaciális ügyei a hírek szerint roncsolt állapotban lévén, nem tudjuk, megbirja-e ezen emelést. Azért óhajtott lett volna, hogy ezen indítvány az illető tanodai előjáráság útján jött volna be (Tisza: ugy jött be). A fizetés-emelés ellen szavaz. (Helyeslés.)

Hegedűs J. A takarékoság barátja lévén, mégis ezen emelést javallja, csak az indítványba ezen tételt kívánja igtatni „körül-belől egy első rangu tanári fizetésnek megfelelő.”

Tisza L. A gazda-gondnoknak nem lehet terményfizetést adni.

Garda J. Nem szólhat a fizetés-felemelés ellen, vagy mellett; de miután Tisza jelentésében azt mondja, hogy a tanárok fizetése egyenlő a gazda-gondnokéval, felolvassa, mi egy enyedi tanár fizetése, mely szerint a mostani igen alacson gabona árakat véve alapul, 1797 frt. 20 krra megy mégis.

Elnök. Méltóztassék tanár ur a gazda-gondnoki fizetéshez szólni.

Gr. Bethlen J. Jobban fel tudná számítani a tanárok fizetését Gardánál; indítványozza, hogy bizassék a tanodai előjáráságra egy tanári fizetésnek kiszámítása, mely a jövő közgyűlés elé terjesztvén, ennek aequivalense a gazda-gondnok fizetése. (Általános helyeslés.)

Elnök. Elfogadja-e a k.-gyűlés? Egyhangulag elfogadtatik.

Tisza L. Olvassa a bizottság javaslatát, mely szerint volt tanodai ügynök Veress Károly özvegyének évi 250 frt. 4 öl tűzifa és 60 frt. szállás-pénz adassék nyugdíj gyanánt.

Dr. Kovács Ö. Megjegyzzi, hogy nyug-díj helyett kegy-díj teendő. (Helyeslés.)

Elnök. Ezen módosítással enunciól.

Tisza L. Olvassa a bizottság azon indítványát, hogy

a nagy-enyedi főtanoda pénztárnoka Kis Károly 600 frt. fizetése meghagyásával nyugalmaztassék.

Garda J. Ezen ügyet az előjárásához áttétetni kívánja.

Zeyk J. A bizottság meggyőződött arról, hogy Kis Károly teljesen munka-képtelen s azért tette ezen indítványt. A pénztárnok nem lát, vak, s ezért 1873-iki számadásai csak naplóban vannak, az 1874-iek még naplóban sincsenek. Ha azt akarjuk, hogy az ügyek tisztában legyenek, siessünk erre nézve intézkedni. (Általános helyeslés.)

Székelly G. Az a bizottság, mely a gazdasági ügyek rendezésére volt kiküldve, tehetett ugyan ezen kérdésben is javaslatot, mintán akkor előjáráság nem létezett, de most előjáráság már lévén, ehhez utasítani kívánja.

Gr. Tholdalagi V. A direktorium éppen az előjáráságot helyettesítette. A dolog pedig sürgős lévén, fogadjuk el a bizottság javaslatát. (Általános helyeslés.)

Elnök. A bizottság javaslata elfogadtatik.

Tisza L. Olvassa a bizottság javaslatát a n.-enyedi tanodához egy új pénztárnok választására és számvető beállítására nézve, mely utóbbi egyszersmind ellenőr is lenne, rájuk bízván a múlt 2 évi hiányos pénztárnoki számadások elkészítése is.

Elnök. Egyhangulag elfogadtatik.

— Olvastatik az ig.-tanácsnak a nagy-enyedi gazda-gondnoki utasításról szóló javaslata.

Zeyk J., Nagy P. püspök, és br. Bánffy Á. közbeszólásuk után, azon egyszerű módosítvánnyal, hogy a gazda gondnok utalványozási joga egyik kurátorátusi gyűléstől a másikig 200 frtról 500 frtra emeltetik: elfogadtattott.

— Gyárfás D. A szavazat-szedő bizottmány elnöke jelenti a mai szavazás eredményét, mely szerint az egyetemes tanügyi bizottságba megválasztattak: Bihari S. Demeter S, Gáspár J., Tisza L., Kerekes J.;

az igazg.-tanács évi ügykezelésének megvizsgálására: Jancsó L, br. Bánffy D.. dr. Jeney Viktor;

a kolozsvári egyh.-megye algondnokaiavá: gr. Bánffy Béla, és dr. Szöcs Emil;

a maros-vásárhelyi vegytan, természettani tanszékre: Molnár Albert;

a sz.-udvarhelyi egyh.-megye algondnokává: br. Kemény Béla.

— Olvastatik az enyedi egyház kérése, mely szerint igérvén, a ker.-gyűlés tagjait szállással és a szivességnek egyéb jeleivel fogadni, kéri: hogy a jövő évi közgyűlés N.-Enyeden tartassék meg.

A szavazás felállás által még az ellen próba után sem sikerülvén:

Elnök: névszerinti nyiltszavazást rendel, melynek végeztével 45 szóval, 34 ellenében a jövő évi közgyűlés helyéül Nagy-Enyedet jelenti ki.

TÁRCA.

Vallás, keresztyénség, protestantizmus.

(Folytatás.)

De vezethetett volna egészen más eredményre is a reformáció, a minthogy másra is vezetett különösen Itáliában, hol nem keresztyénséget, hanem pogányságot szült; mert hiszen, Rómában az udvaronc, a világ-férfi ismertető jellegének tekintették az egyházi dogmák iránti gyűlöletet. S ha tovább mentek volna ezen az úton, akkor mulhatatlanul bekövetkezett volna azon állapot, melyben a népnél a legvastagabb babona, a mivelt osztálynál pedig az indifferenzizmus uralkodik. Ilyen körülmények között igen könnyen elbukhatott volna a vallás, s a keresztyén államból csupa epikureusokból álló állam lehetett volna, mely azért, hogy féltékeny egoizmusból oltitkolja a tömeg előtt hitetlenségét, külsőleg még megtartotta volna a régi formákat. A mi megőrizte Európát e két egy formán szentségtelen extremum közötti szerencsétlen lebegéstől, az csak az igazán keresztyén érzület és vallásos szükséglet volt. Ezen ker. érzület szülte a reformációt, mi nem a szabad gondolkodás gyümölcse volt, hanem azon törekvés, mely igyekezett megoltalmazni a kedély jogát; törekedett, az egyház tekintélyétől megszabadítani az individuumot s a keresztyénséget a maga eredeti tisztaságába akarta tenni. A reformációnak a gondolat-szabadság csak negatív principiuma és eszköze volt. A pozitív elve és célja pedig semmi egyéb, mint a komolyan keresett igaz vallás. S épen ezen körülményből lehet kimagyarázni azon esetet, hogy az ujonnan alakult községben is oly hirtelen előállott a türelmetlenség és harc. Csupán, mert a negatív elv csak eszköz volt, csak ezért jöhetett heves összeütközésbe a pozitívval, a mi cél volt.

Ha a reformáció más korban jött volna létre, akkor bizonyosan más alakban is lépett volna föl. A 16-dik században az istenben hívő, vele bensőleg összekötött kedély jogának visszaállítása nem lehetett egyéb, mint a helyéről leszorított Krisztusnak visszahelyezése. Minden rosznak az volt a gyökere, hogy a látható egyház által ki lett szorítva a maga helyéről Krisztus, minthogy csak ezen az úton juthatott az egyház uralomra.

Ezen az úton lett függővé az üdv az egyház iránti vak engedelmességtől, s a neki tetsző s az ő hatalmának nagyobbitására előnyös műveletek teljesítésétől. Így jutott az egyház kezébe azon hatalom, melylyel az inkvizícióban szabadon biráskodhatott az egyén lelkiismerete felett. S az orvosság egyedül abban állott, hogy visszaállítsák Krisztust a maga helyére, s ismerjék el azt, hogy az ember nem azon műveletek által igazul meg, a melyeket az egyház helybehagy, hanem hit által, mely a szeretetben munkás. Ez volt az az út, a melyen ismét visszanyerhette az egyén azon jogát, melyet elrabolt volt tőle az egyház. Az egyház, vagy az individuum? Eleitől fogva ez volt a vita-kérdés a protestánsok és a katolikusok közt. S csak a pro-

testáns ismeri el az egyén individuális jogait. Ezért adja kezébe a népnél a bibliát; ezért nyilvánítja az ő szabad jogának a megigazulás fölötti egyéni meggyőződést. Tehát az egyén szabadsága, mi célja volt a reformációnak, összhangzott azzal, a mit Jézus az előtt 1500 évvel célozott. Avagy, mi egyebet akart Jézus, mint elismertetni a zsidó egyház rendelményeivel és papjaival szemben az istenbe vetett hitet, mint az istennel való kibékülés elégséges alapját? Jézus meghatóan beszélt, nem úgy, mint az irástudók; mert azon bölcsességet, melyet e világnak hirdetett, saját bensőjének kincstárából merítette, nem pedig a törvényből. A reformáció úgy tekintendő, mint folytatása a Kr. műrének, mert elveiben az egyéni szabadság kiküzdését, az őskeresztyénséghez való visszatérést láthatni, valamint az iráshoz való visszatérést is.

Benkő Gyula,
ref. papjelölt.

(Folyt. következik)

VIDÉKI ÉLETT.

A nagy-szebeni egyházmegyéből.

A kánonika vizitáció.

(Folytatása és vége.)

Vagyon állás egyes egyházakban:

Aszszony népe: belső birtok: a sűvényből font templom és papi telek; külső birt. 21 hold, 538 □^o papi kánonika porció, jelenleg 70 frt. 5 krért haszonbérbe adva; 4 hold, 987 □^o erdő. Kegyhagyomány 420 frt, pür alatt; alaptőke 107 frt. 20 kr; magtár és bortár inkább a papiron figurál, jelenleg lenni kellene 351 véka csős- és szemes-kukoricának. A bor gabonával kamatoztatik.

Balázsfalva: bel. b. a meglehetősen templomon kívül az újabban kijavított papi s a gyenge tanítói lak; külső b. 17 h. 842 □^o, 3½ h. kivételével papi kán. porció; tőkepenze nincs; magtár: 19 v. 8 k. szemes-kukorica. Adósság 350 frt. 88 kr.

Bece: bel. b. a gyenge templom, a ujon épült csinos papi lak s javítást váró iskolaház; kül. b. 45 h. 651 □^o, az egyháznak jövedelmező 10 hold kivételével, papi és tanítói kán. porció. Erdő 3 hold, 1400 □^o. Kegyhagyomány 41 frt; ideiglenes tőke 6 frt; magtár: 257 véka 13 kupa szemes kukorica; bortár: 78¾ veder; szorgalmi termény: 49 v. búza és 40 v. csős-kukorica. Adósság 499 frt. 14 kr.

Bénye: bel. b. a kemény templom s a jelenleg tanítói lakásnak használt gyenge karban levő papi lak; külső b. 21 h. 1200 □^o papi s tanítói kán. porció. Kegyhagyomány nincs; tőkepenz 312 frt. 36 kr. Mag-, bortár nincs.

Bocsárd: bel. b. az erős templom, a csinos, újabban kijavított papi s a használható tanítói lak; kül. b. 140 h. 762 □^o, miből 57 h. 1550 □^o papi s tanítói kán. p. Erdő 8 h. 928 □^o. Kegyhagyomány 55 frt. 35 kr; tőkepenz, a 108 frt. 50 kr. iskolai alappal együtt 624 frt. 50 kr; magtár (kepe-váltságra) 1847 véka készlet és 25 véka hátralék csős-kukorica; szorgalmi termény 54 véka búza és 800 v. kukorica.

Hari: belső b. a roskadozó templom, a használható papi s tanítói lak és néhány (14 frt. 74 kr. jövedelmező) zsellérlház; k. b. többnyire a magtár jövedelméből szereve, 124 h. 719 □^o, beleértve a 24 h. 631 □^o erdőt is; többnyire 76 h. 885 □^o papi s tanítói kán. porció. Kegyhagyomány nincs; alaptőke 269 frt. 12 kr; iskola alap 82 kr. Magtár 341 v. szemes-kukorica; bortár csak a papiron existál. 1874-ről deficit 26 frt. 8 kr.

Hosszszuaszó; b. b. a tavali égés után újra épített templom és használható papi lak; kül. b. 17 h. 1350 □^o, miből 15 h. 1100 □^o papi kán. p. Erdő a községtől a papi fizetés növelésére adva, 20 h. Kegyhagyomány 740 frt; alaptőke 95 frt. 12 kr. Magtár 264 v. 8 k. szemes-kukorica. Adósság 297 frt. 12 kr.

Karácsonfalva: belső b. semmi; külső b. szintén nincs. Kegyhagyomány nincs; tőke 107 frt. 84 kr. Magtár nincs.

Lapád: bel. b. a kemény templom, használható papi- és roskadozó tanítói lak; k. b. 34 h. 1306 □^o, kevés kivétellel papi és tan. k. p. Erdő 25 h. 1163 □^o. Kegyhagyomány nincs; tőke 516 frt. 63 kr. Magtár, kepeválságra m. e. 34¹/₂ véka búza, 107 v. 14 k. szemes-kukorica; bortár, egyházi szükségek fődözésére, 27 veder 4 k. tőke; szorgalmi termény 47 v. búza, 16 v. szemes kukorica.

Péterfalva: b. b. a jó karban levő templom, papi s tanítói lak; k. b. 30 h. 885 □^o papi s tanítói k. p.; az iskolának jövedelmező 3 h. Erdő 80 h. 350 □^o. Kegyhagyomány 210 frt; tőke-pénz 299 frt. 95 kr. Magtár: a) egyházi szükségekre, a vizsgáló bizottság által nagy nehezen kitisztlázott számadás szerint, jelenleg van 194 v. készlet és 421 v. hátralék (tőke és kamat) szemes-kukorica; a pontatlan kezelés folytán évek óta nem fizetett hátralékokból 245 v. fölvehetetlenné válván, azt a vizsg. bizottság relexáltatni kénytelenített; b) iskolai szükségekre, a behajthatlan hátralékokból itt is 20 v. elengedtetvén, 63 vk. 14 k. szemes-kukorica.

Szancsal: b. b. csak a templom, s körüle egy kis kert; k. b. 19 h. 726 □^o, ²/₃ részben papi; ¹/₃-ban tanítói kán. p. Erdő 6 h. 1420 □^o. Kegyhagyomány nincs; tőke 47 frt. 34 kr. Magtár, egyházi szükségekre, 170 vk. 2 k. szemes-kukorica.

Túr: b. b. a romladozó templom és papi- s az ujonnan épült tanító lak; k. b. 156 hold, miből 26 h. 1365 □^o papi, 16 h. 800 □^o tanítói kán. p. Erdő 15 h. haszonvehetetlen. Kegyhagyomány nincs; ideiglenes tőke 29 frt. 74 kr. Magtár, bortár nincs. A számadási jegyzőkönyv első lapján olvasható: „jegyzés: 1862—68-ig számadást csak általánosan lehetett bevezetni, s összeállítani, egyes hánytvetett cédulákból és az egyház tagjainak emlékezetéből.“ És az irtt időben beszolgaló lelkész, az akkori esperes volt! Fiat applicatio!

Az egész egyházmegye vagyoni állása: külső fekvő birtok = 1010 hold, 1520 □^o. Kamatozó egyházi és iskolai tőke s kegy-hagyomány = 28,107 frt. 70¹/₂ kr; késes, vagy elvesztet tőke = 1570 frt. 25 kr; részben pör alatti jövedelmi hátralék = 3109 frt, 97 kr; adósság 1415 frt. 8 kr. Magtár: 6356 véka 4 kupa, búza, csős- és szemes-kukorica; bortár: 179 veder, 5 kupa. Szorgalmi termény: 1006 véka búza, csős- és szemes-kukorica.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Ime, a valóság, a tényállás egyházmegyénk szellemi és anyagi helyzetéről. Ha ismertetésem az éremnek nemcsak fényes felét tünteté elő: tán még azok részéről is megbocsátható, a kik másik felét besötétítették. Bajaink orvoslására aligha más recept ajánlható, mint ez: az egyházmegyék célszerű rendezése, kikerekítése, buzgó, tette-kész egyházmegyei, mint egyh.-községi gondnokok és szigorú adminisztráció!

Szeptember havára várjuk a főtiszt. püspöki vizsgálat bizottságot. Hozza isten!

Sylvester Domokos.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Csak most utólagosan érkeznek hozzánk ama mesterségesen terjesztett hírek, melyek azon nemes szándékból (!) voltak elhintve a közgyűlés tartama alatt, hogy a helybeli papok és a kolozsvári egyház minél feketébb színben álljon a közvélemény előtt s ez is preszsziót gyakoroljon bizonyos dolgokra, s szolgáljon bizonyos célzatoknak. A kolozsvári egyház kontóra építettett házat, vagyoni ügyei ruínálva vannak, a buzgóság merőben kivesszett, templomai üresek, sat. Mindezeket könnyen meg lehetne cáfolni, ha közölnők számadásait, rámutatnánk hat virágzó népiskolájára s a templomokban ama nem egyszer a zsufolásig begyűlt közönségre, melynél szebb nincs ma a magyar birodalomban semmi tekintetben. De mindezeket hagyjuk; mert oly dolgokat kellene ismét leleplezni holmi számadások és volt-pénztárnoki mulasztások miatt, melyekért konzisztoriális jegyzőkönyveink vastkosabbak a szokottnál és a melyeknek bizony nem mi vagyunk okai és okozói, s a melyek többet rontottak egyházi életünkben, mint a megnyit valaha használtak a rágalmazó hírek terjesztői. Különbben is, szelmalmokkal ne hadakozzunk. Egyet, a legbotrányosabb hazugságot, nem mellőzzük cáfolás nélkül. Azt is hiresztelték, hogy a kolozsvári egyház szám-aránya is fogy. Hogy Kolozsvár népessége általában szaporodik és pedig nem protestáns lakosság által, az bizonyos; de ennek oka mindenben inkább megtalálható, hogysen az — avertálásban, mely tekintetben a költött hazugságok szákról beszéltek. Ime, ide iktatjuk az utolsó öt év statisztikáját. 1870-ben átment 1, átjött 9; 1871-ben átment 4, átjött 18; 1872-ben átment 4, átjött 11; 1873-ban átment 4, átjött 8; 1874-ben átment 2, átjött 12. Tehát összesen öt év alatt átment 15, átjött 58. Ezek számok, melyek nem hazudnak; az anya-könyvek bármely percben megnézhetőek az első-papi hivatalnál. Ilyen emberekkel szemben kell nekünk küzdenünk; ezek az orv-támadók, a kikkel szemben még polgári becsületünket is féltünk kellene, ha megtámadható volna. Ez is az idők tanuja!

= Beküldetett hozzánk is „az evangéliumi esodák,“ tekintettel az ó- és új-testamentomi összes esodákra. Történelmi, bírálati tanulmány. Irta Simén Domokos, a biblia magyarázat rendes tanára. Kolozsvárt, kiadja Stein János 164. lap Van benne sok, melyből tanulhat, a ki akar; nekünk ugy tetszik, hogy többnek kellett volna lenni. Valahogyan több mélységet és magasabb szárnyalást óhajtánk vala ily szép dolgok elbeszélésénél.

= Hiba-igazítás. Lapunk utolsó számában a „Tárca,“ rovásban, a Benkő Gyula cikkének két utolsó ali-enája, onnan kezdve: „De vezethetett volna...“ hibásan jutott a nyilvánosság elébe. Kérjük olvasóinkat, konferalják a mai közleménnyel, s bocsássanak meg a könnyen megeshetett összezavarodásért.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, JÚNIUS 17, 1875.

233—24. SZÁM.

Megjelenik minden esütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 fit., félévre 3 fit., negyedévre 1 fit. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Főtiszt. és mélt. Nagy Péter ur püspöki jelentése.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

A múlt 1874-ik évi közgyűlésunktől folyó évi közgyűlésünkig lefolyt időről hivatalos jelentésemet saját hivatalos eljárásaim felsorolásával kezdem meg.

Korántsem, mintha azzal akarnék dicsekedni, hogy erőm és tehetségem szerint, melyet osztatlanul szentelek anyaszentegyházamnak, kötelességemet betölteni igyekeztem, mert nem feledkeztem meg üdvöztőnk amaz intéséről „ha mindazokat megcselekszitek, a melyek nektek parancsoltattak, ezt mondjátok: haszontalan szolgálunk, mert a mit kellett cselekednünk, azt cselekedtük;“ hanem azért, hogy legyen ez némi leszámolás sáfárkodásomról s ha netán mulasztás terhelne, nyiljék itt alkalom, megtenni a részemről csak köszönettel veendő figyelmeztetést.

A püspöki rendes teendőket igyekeztem pontosan eligazítani; nem hiszem, hogy e részben valaki hanyagsággal vádolhatna, mert — úgy nevezett — restanciáim legfőlebb egyik napról a másikra, nem pedig egyik hétről a másikra terjednek, csakis úgy lehetővé képes az évenkénti másfél ezeret megközelítő számú hivatalos levelekre válaszolni, azokat számba venni, lajstromozni.

Részt vettem az igazgató-tanácsi ülésekben, melyeket egyházkerületi főgondnokunk távol létében közel félévig vezettem, mint elnök.

Jelen voltam a n.-enyedi Bethlen-főtanoda theol. szemináriumának növendékei nyári közvizsgáin és lelki örömmel tapasztaltam, hogy theológus ifjaink komolyan, önmegadással és sikerrel tanulnak s általában a szorgalom és önálló munkásság emelkedőben van, a miért mint akkor az ifjuság színe előtt, úgy most is a közgyűlés előtt, kedves kötelességemnek érzem, méltányló elismerésemet nyilvánítani (Éljen!) és re-

mélem, kedves tudomásul veendi az egyh.-kerületi közgyűlés, ha konstatalok egy előrehaladást, melynek az eddigi elhanyagolt héber-nyelvre vonatkozólag tanuja voltam és a mely segéd-tanár t. Keresztes József ur buzgalmának eredménye; meg kívánom jegyezni, hogy a közvizsgák úgy voltak berendezve, és vezetve, hogy azokból biztosan lehetett az évi tanulás eredményére következtetni.

Mint igazgató tanácsunk által kinevezett egyik biztos, egyházkerületemet képviseltem a dunántúli testvér-egyházkerület püspökének, főtiszt. Papp Gábor urnak beiktatásán Komáromban.

Jelen voltam és vezettem a múlt évi szeptember hóban Nagy-Enyeden tartott papi szigorlatot, és itt is örömmel haladást konstatalok.

Püspöki vizsgálatra kiszálltam a küküllői egyházmegyébe és az egyházmegye által előre meghatározott megállapodási helyeken az azon körhez tartozó egyházközségek vagyoni és szellemi állapotát részletesen és lehetőleg behatóan megvizsgáltam és mint a vizsgálat általános eredményét kell jeleznem itt is az előhaladást, a nyomasztó pénzviszonyok dacára az anyagi gyarapodást és a tanügy terén pezsdülő új élet jelenségét.

Fogadtatásom mindenütt a legszívélyesebb volt és az egyházmegye igyekezett kimutatni, hogy főpásztorának ismer, mit igyekezni fogok megérdemelni. (Éljen).

Megvizsgáltam s észrevételeimmel kísértem az egyházmegyei vizsgálatokról hozzám beküldött jegyzőkönyveket; nem mulasztottam el a fontosabb momentumokat s jelesen a hatáskörömet meghaladó eligazítandókat igazgató-tanácsunk elé terjeszteni.

Meg kívánom jegyezni, hogy e teendők felsorolása végtelenül könnyebb, mint eligazítása, mert hónapokra terjedő munkásságot vesz igénybe.

Meg kell még említenem, hogy e kormányzati év folyamában adatott át nekem az igazgató-tanács ál-

taí egyik kulcsa azon Wertheim-ládának, melyben egyházkerületünk minden nemű érték papirai tartatnak.

E láda tartalmának rendezése napokra terjedő munkát igényelt, melyet pénztárnokunkkal együtt ha teljesen végre nem is hajtottunk, de anynyira vittük, hogy most bárki előtt bátran fel lehet nyitni a ládát a nélkül, hogy pirulnunk kellene az abban létező rend hiánya miatt. (Éljen.)

Ezekben határozódott lefolyt évi működésem; méltóztat a főtiszteletű egyh.-ker. közgyűlés hivatalos működésemre megjegyzéseit megtenni.

Áttérek a püspöki jelentésnek a ház asztalára letett és az egyházkerületi közgyűlés határozata következtében nyomtatásban levő, ugy szólva, statisztikai részére. Ez két évet, az 1873 és 74 polgári évet foglalja magában, mivel a múlt évi közgyűlés oly időben lett megtartva, a melyben az egyházmegeyi vizsgálatok eredményét még nem lehetett számba vennünk. Van elszomorító és van örvendetes. Vegyük előbb a keserűt, hogy aztán, ha lehet, enyhítse az édes.

Az 1873-ik évben a halottak száma 4676-tal haladta meg a születteket s pedig a kimutatásból egy egyházmegeyünk és egy püspöki vizsgálat alatti egyházközsegyünk az illető tiszteletes esperes és első-pap hosszas és súlyos betegsége miatt hiányzik. De ez az év az a szomorú esztendő volt, melyben az öldöklő angyal látogatta meg hazánkat s ámbár a tapasztalat az, hogy járványos évek után a halálozások száma a rendesnél alább száll: ime, 1874-ik évben mégis a halottak száma múlja felül a születteket és pedig 569 jelentékeny számmal, úgy hogy e két évben csupán halál által 5245-el apadt egyházkerületünk és a tiszta magyarság száma. Szomorú képe ez közegészségügyi viszonyainknak!

Remélem, hogy figyelmet keltend az illető körökben, a hol mód van rá és kötelesség is segíteni

De apadt még egyházkerületünk a vallás-változtatás következtében 1873-ban 115-el; az apadást nem pótolhatja ki az 1874-iki év, melyben a hozzánk tértek száma a tőlünk áttérteket 68-al múlja felül. Ama nagy számát az áttérésnek egy országszerte ismeretes térítési merénylet idézte elő, melyet részletesen elbeszélni, nem szándéksom; csak anynyit jegyzek meg, hogy az áttérést meggátolni, nem a szeretet, hanem a pergő érc nyelvén tartott prédiká-

ciókkal lehetett volna; de azt felemlíteni, kötelességem, hogy ez alkalommal az erd. rom. kath. püspök a maga személyében követett el törvényszegést, midőn a 7—17 év közötti gyermekeket átvette, megbérmálta. Én nem késtem folyamodni és panaszt emelni a nmltgu kultusz-miniszteriumhoz, de panaszom még ez ideig válaszra sem lön méltatva.

Örvendetes ténykint kell fölemlitenem, hogy mig 1873-ban a tanulók a tankötelesek számának 72·5% tette, e szám 1874-ben 74·8%-ra emelkedett, mert a tanulók száma 31,285-re emelkedett 27,627-ről és így egy év folyamában 3758-cal gyarapódott. Ez kézzel fogható bizonyosága a népnevelés ügye emelkedésének s ha egyes szerencsétlen helyzetű, s nagyon szegény s kis egyh.-községekben gazdag egyházmegeyék tanügyi kimutatása lejjebb nem szállitná, jelesen székelyföldi egyházmegeyénk ügybuzgalma következtében az eredmény sokkal fényesebb volna.

Vége következik.)

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület negyedik közgyűlése.

Folytása és vége.)

VII-ik ülés május 29. Elnök gr. Mikó Imre.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve felolvasása és hitelesítése után

elnök egy beérkezett kérvényt mutat be, mely a kérvényi bizottsághoz utasittatik

Elnök. Tisza L. elfogadott indítványa szerint felálitandó akadémiái theol. szeminárium szervezése ügyében kiküldendő 15-ös bizottság tagjaiul felajánlja Nagy Péter püsp. mint elnök (Éljen) báró Báuffy A., Benkó J., gróf Bethlen G., gr. Bethlen J., Bihari S, id. Elekes K., Gáspár J., Ince M., dr. Kovács Ö, Lészai F., Mihályi K., Sárkány F., Szász D., Zeyk K. aait. Elfogadtatik.

Bihari S. látva, menynyire megapadt a gyűlés tagjainak száma, a tárgy-sorozat első helyen tárgyalandó pontjai kiválasztását, s a kevésbé fontosaknak jövő gyűlésre halasztását indítványozza. Elfogadtatik.

— Az egyh.-ker. 7-es bizottságnak a papválasztási szabályok módosítása iránt tett javaslata és az eklklák csoportosítása iránti ig.-tanácsi indítványa nézve

Szász B. A később beérkezett vélemények tekintetbe vételével, egy új egyöntetű javaslat készítésére s jövő k. gyűléshez beadására kéri a 7-es bizottságot utasítani. Elfogadtatik.

— A tárgy-sorozat 30-ik pontja jövőre halasztatik.

— Az ig.-tanácsnak a püspöki szék becikkelyezését tárgyaló javaslata: a kánon értelmében becikkelyeztetik.

— Tárgy-sorozat 32-ik pontja az igazg.-tanácsnak a házassági elválási esetekben alkalmazott foglmi fogság

büntetések helyettesítését tárgyzó javaslata és a való perek perköltségei itéletileg megállapítása iránti indítványa.

A kánon értelmében ugyanis több elválási esetben csak is a külhatóság kényszerítéséről való bizonyítvány után lehet az itéletet kimondani; ezt az assistencia-adást azonban a belügyminiszterium megtiltván, püspök aa.-fia bízott meg egyéb módozatot ajánlani.

Ajánlja tehát, hogy a szepárációs pereknél ezutánra a lelkész 4 presbiter jelenlétében erkölcsileg kényszerítse feleket a megbékélésre s erről állítson ki bizonyítványt. A hűtlen elhagyási pereknél, a lelkész 4 presbiter előtt hívja fel versengőket az együttlakásra, ha ez nem sikerül, az egész presbiterium előtt ismételnj kell. Mindkét esetben a presbitereknek illő napi díj jár.

Szász G. Elfogadja az indítványt, de a 4 presbit. helyett 2 ajánl; a polgári hatóság előtt is 2 tanu elég, és a költség is így kevesebb.

Nagy P. püspök. Négynek tanuskodását az ügynek méltóságosabb és komolyabb volta miatt indítványozta.

Rákosi és Solymosi hozzá szólása után: az eredeti szerkezet elfogadtatik; a perköltségek az itéletbe beirandók.

— Tárgysorozat 33. pontja: a papi eskü és kibocsátási mintát tárgyzó ig.-tanácsi indítvány: egyhangulag elfogadtatik.

— Tárgysorozat: 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, és 41-ik pontjai, jövőre halasztatnak.

— Tárgysor. 42. Az ig.-tanácsnak a sáárdi és frátai püspöki birtokrész eladását tárgyzó javaslata. Elfogadtatik.

— Tárgysor. 43. pontja: jövőre marad.

— Tárgysor. 44. Az ig.-tanácsnak az iránti javaslata, hogy a közgyűlésre előterjesztendő beadványok a közgyűlés megnyitása előtt egy hóval küldessenek be: egyhangulag elfogadtatik, nem zárva ki az esetlegesen felmerülhető kivételeket

— Tárgysor. 45. A legatusi conceptusoknak egyedül a n.-enyedi theol. tanárok általi szerkesztése mondatott ki.

— Tárgysor. 46. Az ig.-tanácsnak az ügykezelés tárgyában tett azon indítványa, hogy a határozati jegyzőkönyv jövőre ne vezetessék külön: elhalasztatik, míg az ezen ügykezelés megvizsgálására kiküldött bizottság jelentését megteszi.

— Tárgysor 47. 48. Az ig.-tanács által kidolgozott és bemutatott családkönyv vezetését, ugy a lélekszám, születési, halálozási sat. tárgyzó kimutatási mintázat: egyhangulag elfogadtatik.

— Tárgysor. 49. Az ig.-tanács véleménye azon indítványra, hogy a püspök valamely egyház papja legyen, addig is vegye fel „Kolozsvár első papja“ címét.

Gr. Teleki M. Választott papot nem dekretálhat, ezen dolog oda tartozik, hova a theol. szemin., mert a püspöknek ott van helye, hol a szeminár. van.

Solymosi. A püspökre több szükség van a konzistoriumban, mint a szemináriumnál.

Gr. Betlen J. Az egész ügyet mellőzni kellene, mert sok mindenféle kérdést hozhatna szőnyegre.

Br. Bánffy D. Ezen tárgyban szintén egy javaslatot adott volt be, kéri, ezt is kapcsolatosan tárgyalni.

Szász B. Az indítványi bizottság br. Bánffy D. bivatolt indítványára azt véleményezi, hogy kérdeztessenek meg e tárgyban az egyh.-megyák. Ha a közgyűlés ezt elfogadja, ugy ez ügy most nem tárgyalható. Tárgyalása ezen értelemben a jövőre halasztatik.

— Tárgysor. 50. Holnapi ülésre marad.

— Tárgysor. 51. Az igazg.-tanácsnak az agentiale quantum és püspöki fizetés-potlás hová fordítását tárgyzó jelentése, mely szerint az agentia 1867-ben megszűnévén, az agentiale quantum több reudbeli alapítványi tőkék pereire fordítottat és fordittatik.

Sárkány F. Felvilágosításul megjegyzi, hogy míg a néhai Bodola püsp. a tanodai szálláson lakott, szálláspénzt fizetett 210 frtot a tanoda pénztárába, miután az új szállás birtokába ment, ez összeg a közpénztárba foly — püsp. szállás-bér címén.

Kerekes J. Nem érti a dolgot, a sz.-szólnoki egyh.-megye vetette volt fel e kérdést, de az ig.-tanács jelentéséből nem veheti tisztán ki, hogy a püspöki fizetés potlása címén szedett összeg mire fordittatik.

Titkár. Ujból felolvassa az illető paszszust.

Vályi P. Azt hiszi, a püspök fizetéséből nagyon sokat levonnak az adók; igaz ugyan, hogy a prot. pap jelenye az egyszerűség, de főpásztorunknak olyan állást kell a társadalomban elfoglalni, milyent az idő megkíván. Ed-dig is csekélynek tartotta a püspöki fizetést, de a kérdéses 1200 frt. elvonásával még csökkenteni, nem akarja. (Általános helyeslés.)

Csiszér G. Vályi felszólalásához csak annyit tesz, hogy a sz.-szólnoki egyh.-megyén kívül még senki sem szó-lalt fel a fizetés ellen.

Az 1000 frt. fizetés-pótlás a püspöknek továbbra is megszavaztatik, a 200 frt. az eddigi gyakorlat szerint a köz-pénztárba folyván.

— Az elnöki széket br. Bánffy Albert foglalja el.

— Tárgysor. 52. A sz.-udvarhelyi egyház kérvénye képviselő-választás engedélyezése végett.

Miután a törvényben e célra megszabott feltételek nincsenek még a nevezett egyházban életbe léptetve: ké-rése nem teljesíthető.

Bod Károly. A társorozat 30 ik ponjára nézve az határozatott, hogy mint nem sürgős halasztassék el; szóló nem csak sürgősnek, de éppen égetőnek tartja. Ugyanis, az állami gazdasági és minta-iskolákban a vallás-tanítás, hogy kényesebbé ne vállalják, ad hoc elintéztetett ugyan békésen, de nem ugy, hogy megnyugtathasson: ez indokból kéri ezen pontnak tárgyalását és elintézését.

Szókely J. szerint is ez ügy csakugyan most inté-zendő el.

Kerekes J. A tavalyi határozat értelmében az ilyen vallás-tanítók az állam-segélyből díjazandók.

Titkár. Megjegyzi, hogy az ig.-tanács csak ideiglenesen intézte el, mert a közoktatási miniszteriumhoz tett e tárgyú felterjesztésre még eddig válasz nem érkezett.

Bod. K. A reál iskola tantervében vallásra csak egy óra van feltéve, mi nem elégséges; azért ezen ügy megoldása nagyon kívánatos.

Nagy P. püsp. A vallás és közokt. miniszteriumot igyekezett meggyőzni a felől, hogy e fontos tárgyból egy óra annyira, mint semmi; decisió azonban még nem jött, várjuk be ezt is.

Gyárfás D. Ajánlja, hogy az ig.-tanács ez ügy mielőbbi ellátását szorgalmazza. (Helyeslés.) Elfogadtatik.

— Tárgysor. 53. Pénztáruoki jelentés némely ig.-tanácsosi tisztelet-dijra vonatkozólag, mely szerint 1873-ban 4 ig.-tanácsos tisztelet-dijjáról lemondván, az akkor tökécsített, de a következő években annak kiadását többször megszüretvén, a pénztárnok kérde: hogy azon tisztelet-dijjat kiadja-e, vagy azt is tökécsitse?

Nagy P. püsp. Ugy hiszi, minden ember a maga nyilatkozatának legilletékesebb magyarázója, mihelyt az illetők úgy nyilatkoznak, hogy csak egy évre mondtak le s a többi évit kiadatni kérik, az természetesen ki is adandó.

Dr. Kovács Ö. Kijelenti, hogy a tavalyi tisztelet-dijról ő is lemondott; de a többire nézve fentartja rendelkezési jogát.

Szász Béla indokolja az ig.-tanács eljárását.

Kerekes J. Miután az illetők e tárgyban nyilatkoztak, felesleges minden vita s kívánságuk teljesítendő.

Benkő J. Midőn ő is tisztelet-dijjáról lemondott, lelke előtt a domesztika megalapítása lebegett s arra ajánlotta volt fel. Továbbra is fentartja rendelkezési jogát.

Titkár. Indítványozza, hogy ha az ig.-tanácsosok nem kérik ki tisztelet-dijjukat, tökécsítsék e pénz.

Nagy P. püsp. Indítványát még egyszer ajánlja, az által ugyan is nincs megköve az ig.-tanács keze. (Általános helyeslés. Elfogadjuk.) A püspök indítványa elfogadtatik.

— Tárgysor. 54. Az ig.-tanácsnak az andrásfalvi lelkes segélyezését tárgyozó indítványa.

Nagy P. püsp. Andrásfalva számára egy néhai nagy lelki alapító évenként bizonyos összeget szokott adni, mely alap azonban be nem fizettvén, az most az alapító gyermekeinél oda veszett. Az andrásfalvi pap most is kérte ezen kevés segély kiadását: de nincs honnan. Ennek kárpótlására ajánlja, mondja ki a közgyűlés, hogy a köz-pénztárból ez év elejétől fogva évenként 20 frtot szavaz meg.

— Egyhangulag elfogadtatik.

Ezután a tárgysorozat ki levén merítve, a különböző kiküldött bizottságok teszik meg jelentésüket.

Gr. Bethlen J. A püspök és ig. tanács évi jelentésének megvizsgálására kiküldött bizottság elnöke jelenti, hogy előadól Kisantal S. van megválasztva.

Kisantal S. előadó. A püspök jelentésének különösen azon pontjára hívja fel a figyelmet, hol a tömeges áttérések említettnek. A 7—14 évesek átvételéért felirt a

püsp. a vallásügyi miniszterhez, de választ még nem kapott. Mondja ki azért a k.-gyűlés a) a püspök ezen eljárását helyesli, magáévá teszi; b) a miniszteriumhoz maga a k.-gyűlés e tárgyban felírást intéz.

— Egyhangulag elfogadtatik.

A püspöki jelentés kepe-törlesztési magtárok felállítását sürgetvén, bizottság alánlja a) az egyh.-megyei előjáróságok igyekezzenek adatokat gyűjteni a már meglevő magtárról, azok kezeléséről; b) a hol nincsenek még, ott igyekezzenek azokat felállítani s mindezekről az ig.-tanácsnak tegyenek jelentést, hogy az igazg.-tanács jövő közgyűlésre egy javaslatot készítsen.

Hegedűs L. Helyesli ez intézkedést, de általános axiomát e tárgyban felállítani, nem lehet, hanem egyszerűen hagyassék meg az egyh.-megyei előjáróságoknak ilyen magtárok életbe léptetése.

— Egyhangulag elfogadtatik.

Kisantal S. előadó. A püspöki jelentésre tett további észrevételeket olvasván, azon pontra, hol az egyházmegyék özvegy-árvai pénztáraitól az áll, hogy 1870 óta évi kimutatásait nem küldik be, a bizottság abban állapotott meg: rendeltessék meg az egyh.-megyéknek, hogy ezen pénztárait évi kimutatását elkészítve, az ig.-tanácsnak küldjék be a k.-gyűlés jegyzőkönyvébe való iktatás végett (Helyeslés.)

Csiszér G. Az indítv. bizottság előtt egy idevágó indítvány levén, ezzel kapcsolatosan tárgyalandó. A püspöki jelentés az ujházás pároktól begyűlt 40—40 krt. a papi özvegy-árvai alapra akarja fordítani, de 1869-ben ezen jövedelem a képviselők díjazására volt határozva, vajjon, a már e címen begyűlt összeg is oda fordíttassék?

Nagy P. püsp. Igaz, hogy mikor a himlő-oltási alapra szedni kellett taxa helyett ezen 40 kros rovatál elrendeltetett, a közgyűlési képviselők fizetése céloztatott: de miután ez arra elégtelen; miután 1872-ben és 1873-ban kimondta k.-gyűlésünk, hogy ezt nem arra a célra kívánta fordítani, mint ez a jegyzőkönyvből tisztán látható, hogy pedig szóló ezen pénzt mint tökécs a papok özvegyei és árvái pénztáruának alapjául indítványozza, fő oka az, hogy ezen pénzt a papok szolgálták meg, ők bajtották be: adjuk tehát ezen töke kamatjait azok özvegyeinek. (Általános helyeslés.)

— Egyhangulag elfogadtatik.

Elnök. Következik az ig.-tanács évi jelentésére tett észrevételei a kiküldött bizottságnak.

Kisantal S. előadó. Az egésznet elismerő tudomásul venni indítványozza.

— Elfogadtatik.

Szász B. Az indítványi bizottság előadója teszi meg jelentését, mely szerint:

a) A maros-vásárhelyi ekkla kéri, hogy az alapszabályok azon passusa, mely szerint érvényes határozatok hozatalára a presbit. tagjainak fele kell hogy jelen legyen, ezen szabály módosíttassék Vásárhelyre nézve $\frac{1}{3}$ -ra.

— Elfogadtatik.

b) Indítványoztatván, hogy a váló-törvényszéki világi tagok is részesítenek a váló-díjakkól: a bizottság ajánlja a rendkívüli szék-díjakkól azokat is részesíteni, mi végre a rendkívüli székdíj 240 frtal felebb emelendő.

— Elfogadtatik.

c) Azon indítványra nézve, hogy minden községben gyermek-menhelyek állíttassanak fel, bizottság véleményezi: hogy ezen tárgy tanulmányozás végett adassék át az ig. tanácsnak.

— Elfogadtatik.

d) A k. kalotai e. megye azon indítványára nézve, hogy köteleztessék a püspök körözvényeit az erd. prot. közlönyben tenni közzé: bizottság véleményezi, hogy valamint az ig.-tanács, úgy a püspök is először írásban ugyan, azután az erdélyi prot. közlönyben is közöljék körözvényeiket.

Dr. Kovács Ödön nem látja szükségesnek, e tárgyban rendelkezni. Külföldön is közlik a lapok az egyházi közérdekből rendeleteket, a vakanciákat, kinevezéseket, de nem hivatalosan. A prot. közlöny szerkesztője is felveheti ilyen módon lapjába a körözvényeket.

Gr. Bethlen J. és a püspök felszólalása után, bizottság véleménye oda módosítottatik, hogy miután az erd. prot. közlöny jelenlegi szerkesztője is, mint esperes, megkapja a püspöki körözvényeket, lapjában kiadhátja ugyan, de nem hivatalosan.

e) Br. Bánffy D. azon indítványára nézve, hogy a püspök költözzék vissza régi székhelyére N.-Enyedre

Pap E. Elhalasztandónak tartja ennek tárgyalását addig, míg a 15-ös bizottság a theol. szeminárium tárgyában működését bevégezi.

Gr. Bethlen J. Mondja ki a k.-gyűlés, hogy a püspök székhelye ott van, hol a theol. szeminárium.

Br. Bánffy D. Hogy a püspök ott lakják, hol a szeminárium van, oly következtetés, mint az okozat az okból, mert csak így ismerheti meg leendő papjainak jellemét; éppen azért, ha a hegy nem jó Mahomethoz, Mahomet menjen a hegyhez, ez úgy is régi kívánság.

Sárkány F. Az egész indítványt elmellőzendőnek tartja.

Szász B. Az indítványi bizottság sem kívánja, hogy a püspök rögtön pakoljon fel s költözzék Enyedre.

Elnök szavazás alá bocsátván, az indítvány a theológiai szeminárium felállítása tárgyában kiküldött 15-ös bizottsághoz tételik át 34 szavazattal 26 ellenében.

f) Az egyh.-kerületi domesztika felállítására nézve bizottság véleményezi

1) Intéztessék egy felszólítás a főgondnokokhoz, lelkészekhez s anyaszentegyházunk minden tagjához, hogy öt évi idő alatt befizetendő pénz, termény, vagy másnemű adományokkal ehhez járuljanak.

2) E végre adakozási ívek készíttessenek, s a gyűjtők a traktusok felajánlására neveztesse ki.

3) Egy könyv készíttessék, melybe minden egyes adakozó emlékezetnek okáért beirandó.

4) Tökésíttessék az állam-segélyből 5 év alatt 10—10 ezer forint.

5) Az énekes könyv alapja e célra fordítandó.

6) A közpénztár minden meghatározott céllal nem bíró tőkét ide csatolandók.

Hegedüs L. Elfogadja, csak az állam-segélyt kihagyatni kéri, hogy eddig is 7000 frt lefoglaltatott, nagy resensust keltett; ezt a pontot tehát kihagyatni kéri.

Gr. Bethlen J. Azt véli, nem kellene határozottan kitenni, hogy az állam-segélyből mennyi tőkésítendő, hanem egyszerűen csak azt, hogy anynyi, a mennyit meggazdálkodni lehet.

Szabó S. Ily fontos tárgy felett a részletek megfontolása nélkül nem kellene határozni, annál inkább, mivel ez nem is oly sürgős.

Szász B. A kérdés maga rendkívül sürgős; előtte szóló tén nem a dom. kassa, hanem csak ezen pont nem sürgősségét értette. A Hegedüs által említett resensus miatt csatlakozik gr. Bethlen János módosításához. (Helyeslés.)

Elnök. A bizottság véleményét gr. Bethlen J. módosításával határozatúl kimondja.

VIII-ik ülés máj. 30. Elnök gr. Mikó Imre.

Tegnap i ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után

— Szász G. A kérvényi bizottság előadója olvassa Bányai Vitális egyh.-kerületi volt pénztárnok kérését, melyben folyó év végéig időhaladékot kér hátralévő számadásai elkészíthetése végett. Bizottság az idő haladék megadását véleményezvén: elfogadtatik.

— A sz.-kereszturi egyház kisebb leány-iskolájának községivé átalakítását kéri. Bizottság ez ügyet az ig.-tanácshoz utasítani, véleményezi. Elfogadtatik

— Kis-solymosi egyház iskolája községivé tételét engedélyezni kéri. Bizottság véleményezésére: az igazgató-tanácshoz tételik át.

— Fiatfalvi egyház tanítói fizetését főlebb emelvén, az új díjlevél megerősítését kéri: megerősíttetik.

— Nyárad-szeredai egyház-kepe megváltási kérelme, bizottság javaslatára, az ig.-tanácshoz tételik át.

— Széki egyh.-megye sürgeti a vicei papi állomását. Bizottság véleményére, a vicei ismert körülmények tekintetéből ezen állomás évi 300 frttal, melyből 100 frt. állam-segély: rendszeresíttetik.

— Tacs egyh.-község kéri Galac leányosítását. Az ig.-tanácsra bizatik.

— Sz.-udvarhelyi egyh.-megye kéri felterjesztett papi özv.-árvai nyugdíj intézete alapszabályainak megerősítését. Sürgős elintézése az ig.-tanácsra bizatik.

— Ajton egyh.-község 44 tagja kéri, hogy elmozdított tanítójuk egy évi próba-időre reversalis mellett hagyassék meg hivatalában. Áttételik a köz-főtörvényszékhez.

— Szász-cegői egyház iskolája községivé átbecsátása: az ig.-tanácsra bizatik.

— Marosi egyh.-megye kéri, hogy miután a papok a polgári hatóságok által tömördek anya-könyvi kiadványok kiírásával terheltetnek, e tárgyban a közgyűlés intézkedjék. Elintézés tárgya nem lehetvén, kérés visszadatik.

— Gyerő-monostori egyház kepe-változtatási ügye, újra szerkesztés és az ig.-tanácshoz beadás végett visszadatik.

— Rikánbelöli kommunitás kérése, mely szerint Szász Béla „infandum jubes renovare dolorem“ című röpiratával szemben kimondott határozatát, tudomásul venni kéri:

bizottság véleményezi: „A nyilvános életben és hírlapok útján történt sérelmek tárgyalása közgyűlésünk körébe nem tartozván: kérés elutasítottik.“

Elnök kéri a gyűlést, abban állapodni meg, hogy közgyűlésünk hírlapi s röpirati viták elintézésében magát illetékesnek nem tartván, az ügy tárgyalását mellözi, önként értetvén, hogy a jegyzőkönyv 73. pontjában a püspök iránt kifejezett bizalmi szavazatot ezutánra is fentartja. (Hoszaszaj eljenzés.)

Dr. Jeney V. A 73-ik pont fentartása ellen nincs kifogása, hanem annak prémiszáit nem látja.

Elnök kijelentése elfogadtatik.

— A kézdi-vásárhelyi egyház kéri, segéd-papjának valami fizetést eszközölni azért, mert az ottani állami iskolákban vallást tanít. Hasonló tárgyban a k.-gyűlés már határozván, kérés nem teljesíthető.

— Torboszlói egyház anya-egyházzá emeltetését kéri. Kérés vissza küldetik az egyh.-megyéhez kiegészítés végett. Az ügy elintézése az ig.-tanácsra bizatik.

— Sükői egyház bemutatott papi fizetése alapján, a 3-dik osztályból a másodikba emeltetését kéri. Kérése megadatik.

— Agyagfalvi egyház kéri, hogy a tandíjt malmának szombati vámjával válthassa meg. Kérése megadatik.

— Azután az ig.-tanács évi működését és ügykezelését megvizsgáló bizottság nevében báró Bánffy D. előadja, hogy rendben találtatott. Helyesléssel tudásul vétetik.

— Püspök számadása megvizsgálására kiküldött bizottság jelenti, hogy a számadás pontosnak találtatván, püsp. aafia számadás terhe alól oldoztassék fel. Köszönettel tudásul vétetvén: feloldoztatik.

— Az egyh.-kerületi pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság jelenti, hogy azt renben találta; egy uttal indítványozza:

a) Nevezessék ki előre egy vizsgáló bizottság, mely az év folytán is működhessek; ajánlatba hozza br. Bánffy D., Sági L., és Szabó K. aafiait. Elfogadtatik.

b) A tőke és a napló-könyvek vezetésében a kettős könyvvitel hozassék be. Az ig.-tanácshoz utasítottik.

c) A letéti pénzek külön kezeltessenek. Az ig.-tanácshoz utasítottik.

— A királyhágóntúli szuperintendenciák jegyzőkönyveinek átvizsgálására s abból a minket érdeklőkre nézve véleményadásra kiküldött bizottság jelenti, hogy különösen 4 tárgya érdekel minket is.

a) A konventnek az egyes egyh.-kerületek autonómiáját nem sértő konstitualása.

b) A miszsió, melyre nézve esperes aafiai évenként lelkeszeik által legalább egyszer adakozást gyűjtessenek.

c) Debrecenben egy prot. egyetem felállítása elvben helyeseltetvén, tétessék át az egyetemes tanügyi bizottsághoz.

d) Népiskoláink, tanítóink ügye. Néptanítóink az esperesek által felszólítandók, hogy tanító képességi vizsgáikat vagy valamelyik állami képezdénél, vagy a miénknél tegyék le, vagy a pottanfolyamokat szorgalmasan látogassák.

Elnök. A gyűlést felfüggeszti, míg a jelen ülés jegyzőkönyve elkészül.

— Azután olvastatik Kovács Gyula n.-enyedi tanodái volt erdősz folyamodása, melyben miután számadásait beadta, magát fölmentetni kéri.

Gyárfás D. Kérést az ig.-tanácshoz áttétetni véli.

Csiszér G. Helyesli, csak azt teszi hozzá: utasításék az ig.-tanács, hogy a kérést preferenter tárgyalja, miután kérelmesnek, mint alsó-fehérmegyei és Enyed városi főerdősznek kényes az állása.

Gyárfás D. Nem ellenzi, hogy preferenter tárgyalassék.

Szabó Á. számvevő. A számadások nála vannak, de azok mellett nincs dokumentum, csak kimutatás. Szóló szerint, ezen számadások anynyira összszefüggnék a pénztárnoki számadásokkal is, hogy külön nem is lehet tárgyalni.

Gr. Bethlen G. E felett most csakugyan nem lehet határozni.

Elnök Sürgös elintézés végett áttétetik az igazg.-tanácshoz.

— Azután jelen ülés jegyzőkönyve felolvastatik és megállapítottatik.

A tárgysorozat ki levén merítve, elnök következő beszéddel zárja be a gyűlést.

„Ezek szerint, egyh. ker. közgyűlésünk végéhez jutotunk és a teljesített kötelesség érzetével térünk vissza tüzhelyünkhez; a teljesített kötelesség megnyugtató érzetével, mert nem maradtak siker nélkül fáradozásaink.

Több fontos és elintézés végett ide terjesztett tárgy nyert megoldást; és szerintem, e megnyugtató érzés becsét nem kis mérvben emeli az, hogy ha voltak is tanácskozássaink rendjén ellentétes vélemények és nézetek, a mint ilyeneknek lenniök is kellett, mindaz által az illetők mindig a mérséklet, az ildom és kimélet — e gyűlés méltóságához illő fegyverével — harcoltak.

Fogadják ezért legszivélyesebb hálás köszönetemet, mert valóban én nagyobb szerencsétlenséget alig tudnék képzelni, mintha mi a döntés határozó percében azon ügyekre nézve, melyektől függ egyházunk jövője, sorsa, felvirágzása: nem értetők meg egymást.

Hálás köszönetet mondok önöknek azon szives figyelemért és jó indulatért, melyet igénytelen személyem iránt tanusítottak (Lelkes eljenzés) és azon előzékeny készségért,

melylyel az én gyengeségemet gyámolítani, szivesek voltak. (Éljenzés).

Végül, legyen szabad szívem méjjéből kérem a t. közgyűlés tagjait, hogy ha elhagyják e termet, ne hagyják feledésbe menni/egyházunkat és szent érdekeit; legyen szabad kérem, hogy tartsanak meg ezután is eddig bőven tapasztalt jó indulatukban és emlékekben. (Hosszasz éljenzés). És ezzel az 1875-ik évi egyh.-ker. közgyűlést bezárom.

— A hosszasan tartó lelkesült éljenzés után következő szavakat intézte az elnökhöz főtiszt. püspök ur.

„Nagyméltóságú elnök ur! Kegyelmes uram! Teljes meggyőződés van arról, hogy a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés minden tagjának meggyőződését, érzelmét nyilvánítom, midőn azt mondom, hogy ha excellenciád bokros érdemei iránt a mi szívünkben élő elismerés és excellenciád iránt ragaszkodó tisztelet növekedhetnék: ugy az bizonyára e közgyűlés alatti erélyes eljárásáért folyton növekedett volna.

A régi mythosz a tenger istenét egy tridenssel állította volt fel, ki a felzajló hullámoknak „quos ego“-jával parancsolt. Az újabb korban azon tapasztalatot tették, hogy a ten-

ger hullámzását a reá öntött olaj nagyon szelidíti. Azon hullámzások, azon ellentétes törekvéseknek netán élesebb kitöréseit nagyméltóságod nem „quos ego“-jával, hanem ismeretes szelid lelkével, tappintatos bölcsességével enyészttette el és ezért egyh. ker. közgyűlésünknek az erdélyi ref. anyaszentegyház méltóságához illő lefolyásáért bizonyára excellenciád bölcsességének vagyunk adósok. (Éljenzés).

Midőn ezt elismerjük és a nagy világ előtt nyilvánítani, kedves kötelességünknek tartjuk: nem fojthatjuk el szívünk azon kívánságát, hogy azt a bölcsességet, azt a méjj tappintatot, melylyel a szétágazó nézetek mellett is az együttartást, együttérzést anyaszentegyházunk keblében fentartani tudja, excellenciád személyében a jó isten anyaszentegyházunk jólétére sokáig megtartsa. (Lelkesült éljenzés).

Tartsa meg a kegyes isten excellenciád becses életét, egészségét, hogy sokszor vezethesse anyaszentegyházunk ügyeit a közgyűléseken, és tartson meg excellenciád minket is, az egyh. ker. közgyűlés tagjait egyenkint szivességében, kegyességében. (Hosszasz tartó, lelkes éljenzés.)

TÁRCA.

Vallás, keresztyénség, protestántizmus.

(Folytatás.)

Azonban, a hit által való megigazulás anyagi elvétől az egyház tradícióival szemben a szentírás formális elveivel kellett térni. Hogy mikép vezet az első az utolsóhoz szükségkép: ezt legkirívóbban Luthernél látjuk. Ő először még alávetette magát az egyházi átoknak, a pápai dekretaléknak s a pápától csak egy jobban értesült pápához tudott appellálni. Lassankint a pápa helyére lépett az egyház és a köz. koncilium; s mikor az Eckkel folytatott vitában fölmerült azon kérdés, hogy minő bizonyítékokat lehet fölhozni a mellett, hogy a konciliumok nem tévedhetnek, és Luther világosan kimutatta, hogy a Huss tételei közt, melyeket a konstantinci koncilium kárhoztatott, olyanok is vannak, melyek igazán keresztyéniek és evangéliumiak, csökkent a konciliumok tekintélye, s az egyház engedni kezdett az első egyháznak s a hagyomány a legrégebbi okmányoknak. De ezen okmányoknak felette áll Jézus, kinek életéről és működéséről szólnak azok.

„Ott, a hol mások az írásra hivatkoznak Krisztussal szemben, én magára Kr.ra hivatkozom az írással szemben.“ Luther ezen szavaiból világos, hogy mily végtelenül felette állott előtte a bibliánál Krisztus. Innen ered azon szabadság, mit használ a Judás és Jakab levelének, meg az apokalypszisnek megbirálásánál. De — fájdalom — a betűtől való függetlenséget mégis eldobta, midőn az urvacsora feletti vitában így kiáltott föl: „Ich bin gefangen, kann nicht heraus; der Text ist zu gewaltig da!“ Ezen nyilatkozata sajnálatra méltó megtagadása saját elveinek. Ha a protestántizmus hű maradt volna azon szellemhez, mely őt létrehozta, akkor ha el is méjjedt a bibliában, de saját szabadságát nem áldozta volna fel annak. Arra, hogy a bibliát tiszteljük és becsüljük, nem csak jogositva, de kötelezve is voltak; mert ezt kell a ker. igazság ismeret-forrásának tekinteni. Mi is tudjuk, hogy tiszta ker. meggyőződésre csak az új-testamen-

tum útján juthatni. Mi sem akarunk képzelni Krisztust, hanem hisztóriai Jézust; nem a mi izlésünknek s a 19-ik század szellemének megfelelő Krisztust akarunk mi, hanem azt, a ki volt valósággal; az első század nagy fiát, kiből kimagyarázhatjuk a ker. egyház képét ugy rajzolva látni, mint a felvilágosodott jelen, vagy jövő egyházát; hanem óhajtjuk azon vallásos társaság hű képét, a milyen lehetett ez előtt közel 2000 évvel Palästínában. S a melynek olyan tagjai voltak, mint Pál, Péter és János.

Benkő Gyula,
ref. papjelölt.

(Vége következik)

„Miszsiói levelek.“

I.

Pitest, május 16-án 1875.

Ma foglaltam el Pitesten, e kies fekvésű oláhországi városban, üdvözítőnk ezen szavaival: „ne félj kicsiny sereg, tetszett a ti atyátoknak, hogy adjon nektek országot“ miszsiói állomásom székét. Itteni hűveink által egyhangulag lelkészül választva, s az erdélyi igazg.-tanács legújabb levele által egész Moldva-Oláhország ege alatt élő hitfeleink felügyeletével és kormányzatával megbizatva: most már mint az egyiptomi József bátyjainak, a kik életére törtek, engesztelődve mondhatom ama „dicső elöljáráságnak,“ mely Sűkein kezdve mai napig miképen bánt minden lelkészével, a protestáns világ előtt nem titok Erdélyben és Magyarországon; engesztelődve mondhatom ama kegyes Rűbeneknek, kik még február havában, tehát a legnagyobb télviz idején, készek lettek volna apró gyermekimmel kivetni a jégre, hogyha a Generál Conzul, a ki már maga is megsokalt enynyi pietást, erélyesen közbe nem lép; engesztelődve mondhatom nekik: „ti gondolatok én ellenem gonoszt, de az isten gondolta azt jóra fordítani.“

Nem bosszú, nem a megtorlás viszketege szól tehát belőlem, hanem az isteni gondviselés átérzete, mely nem en-

gedé a bárányt a farkasoktól széttépni; mely a tirgoviszt-
utcai főkolompus helyett, Kovács Zsigmond személyében oly
férfit küld hozzám, ki nem az Ákbitó felek tanácsára hall-
gatott és hallgat, midőn keresetlenül is főgondnoki babér
leng homlokán.

Ime, míg a fejét hátra vető bukaresti népboldogító
had papot, tanítót ma-holnap még fényes nappal is lámpá-
val lesz kénytelen keresni: a szerény pitești egyház elől-
járósága, mely erdélyi szentegyháznak fejéhez és kormányá-
hoz, mint a jó gyermek az édes anyjához, eleitől fogva foly-
tonosan ragaszkodik, törvényt és rendet szerető magatartá-
sával, kivivta, hogy e plánta-egyházat a miszsió székhely-
lyévé, s az egész romániai magyar reformált egyházak köz-
pontjává tévék. „Hol nincs eszes tanács, elvész a nép, meg-
maradás pedig vagyon a tanácsos bölcs értelmében.“

De fátyolt vetve a múltra, kérem istenemet: adjon erőt,
hogy eltévedt hitfeleim s honfitársaimat a legváratlanabb
helyeken is fölkeressem, sőt vallás-különbőség nélkül a ha-
zának, az emberiségnek, a Jézusnak visszaadjam; hogy még
azokat is, a kik elleneim voltak, jó szándékomról meggyőz-
zem. Kérem a protestáns egyházi és isk. lapnak s az erdélyi
protestáns közlönynek és mindazon hazai lapoknak tisztelt
szerkesztőit, kiket a miszsió ügye komolyan érdekel:
becses lapjaikba vegyék föl mindig kegyesen miszsiói tudó-
sításaim e levéllel kezdett sorozatát.

Részemről szeretem hinni, sőt már Bukarestben hittem
és beláttam egy Veres Sándor és Ferenc, Nagy József, Gye-
nezs, Tóth János és több más tiszta karakterrel bíró honfi-
társaim házána, hogy e külföldi feleink még sem mind fér-
ges gyümölcsök, nem hulló levelek; hanem pattogó szikrái,
a távolba pattogó szikrái a tűzlelkű magyarok véreinek;
szikrái, melyeket honfiban mocsárban hagyni, melyeket ha
kellően felfogunk, a legdicsebb lángok visszaverődését szülik.

Igaz, nem egy-két év alatt, nem a hazánkából kikol-
dult vérverejték árán, a mások zsebéből épített templom tor-
nyokkal; hanem a még teljesen romlatlan gyermeki szívek
képzése, önértetre ébresztése, fejlesztése által az élő tem-
plomok építése által lehet majd ezt idővel elérni. S ezzel
nem azt akarom mondani, mintha nemzetünknek nagylakú-
ságára szükségünk sem volna; sőt épen az érintett cél el-
érhetése tekintetéből fordulok hozzátok új pályám ez induló
pontjáról, magyar Sionnak őrei, lelkes paptársaim! Vegyétek
pártfogástokba e nagy fontosságú ügyet. Ti nyithattok ennek
legbiztosabb csatornákat. Ti prédikálhatjátok azt keneteljes
hangon, mire mentek a baptisták, midőn a pogányok téríté-
sének eszméjét ők is célba vették. Csak egy kis buzgalom
kellett nekik hozzá. S jelenleg Ázsia, Afrika és Nyugodt-
Indiában, mintegy 50 állomáson, több mint kétszáz térítővel
plántálják az ur szőlejtét. Ha már ez a szegény felekezet 50
térítői állomást bír föntartani: magyar protestáns anyaszent-
egyházunk öt-hat tanítói állomással — egyet, hogy ne karol-
na fel!

De miután életem, mint eddig, még nyitottabb könyv
leend ezentúl, melynek minden lapja, minden mozzanata nyílt
számadást fog mutatni minden lépésemről: leborulva emelem
föl rezzög szavamat végtére hozzád is egész nemzetem! Tá-
maszszon kibledből az ég dicső fiakat s leányokat, Horváth
Máriákat, hogy miszsióm fáradoimaihoz s a még most kül-
segély nélkül menthetetlen hitfeleim és honfitársaim gyámo-
lításához erőm, módom, tehetségem legyen.

Mert bárha nem pogányokat jöttem téríteni: az erköl-
csi halottakba, nemzetünk ez elszórt csontjaiba életet lehel-
ni, köztük gyülekezeteket, iskolákat teremteni, nem csekélyebb

a feladat. Mire pedig, magam is jólérem, hogy fölöttébb
gyöngye vagyok.

S az édes hon drága kebelétől távol,
Plántálva a hitet az égi házáról,
Hogy még a halál, sem félelmek királyja:
Hogyan deritsom föl, ha tisztetem kívánja?

Tűzével igédnek, e felséges napnak,
Hogyan nyissam én meg szeméit a vaknak?
S mikép ismertessem a megváltó tanát,
Az erkölcsi vakok e Siloám tavát?

Ha rosztat szól a nyelv, hogy tegyek reá zárt?
Hogy mütassam én be a gazdagnak Lázárt?
És ha büszkesége nem bocsát magához;
Ki ad nekem kulcsot szíve ajtajához?

Pályámra bár öröm vékonyan van mérve,
Mint méz a mostoha gyermek kenyerére:
Buzdító szent lelked én bennem is megfér,
Te még ott is aratsz, a hol nem vetettél.

Buzdits hát jó atyánk, ne maradjunk hátra
S ha egy talentumot biztál is szolgálóra:
Sáfárkodásomat majd ha számon kéred,
Százszorozva legyen e te nyereséged.

Tomka Károly s. k.,

pitești ref. lelkész

s moldva-oláhországi miszsióárius.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Méjjen meg vagyunk győződve, hogy még ellen-
feleink sem vádolnak itt hon azzal, hogy a közgyűlés után
nem igyekeztünk azon, hogy minden keserűségnek még utó-
hatása is enyhüljen; mindon nyilatkozatunk a béke és
egyetértés után való törekvésünket és óhajtatásunkat fe-
jezte, ki és egyszersmind ezt ígértük a jövőre nézve is.
Tőlünk kitelhetőleg, és a meddig csak lehet, meg fogjuk
tartani elhatározásunkat s igyekszünk megszerezni a hideg
vért. Annál inkább sajnáljuk, hogy épen Kovács Albert
feledkezik meg magáról az „egyházi szemle“ utolsó fü-
zetében, és „a harc után“ feliratu cikkében minket ily
szép építhetőkkel tisztel meg: bűrében nem férhető nagy
politika; az orráig látó együgyűség; méltóságos központ, stb.
Aztán beszél nagy hangon oly nagy politikáról, melyet ke-
vesen láttak még álmukban is épen az ő pártfelei. Elbeszéli,
hogy egyházszervezetünk nem jó, mert az lehetővé teszi a
merényleteket (sic!), azt hát át kell változtatni; s
hogy ő mindezeket előre megmondta, tehát — próféta is.
Mi pedig a prófétaság mellett itt-ott látunk egy kis dema-
gogiát Kovács Albertben s mindenk felett, erős gyűlöletet
velünk szemben, mely annál rosszabbul esik, mentől kevésbé
tettük fel épen ő benne. Nő hát, majd kisül az, hogy ő
hogy akarja megteremteni az erdélyi egyházkerületet; s va-
lőszínű, hogy ugy is lesz, a hogy ő akarja; mi pedig még
egy ideig hallgatjuk a szép szót.

= Gyászhir. Zoltáni Elek lécfalvi ev. ref. lel-
kész maga, gyermekei: Margit, Ákos, Jenő, nevében fájó
szívvel jelenti forrón szeretett nője, Mialovich Etelkának
junius 1-én élete 28-ik, boldog házassága 10-ik évében
történt gyászos halálát. Megszűt dobogni a szív gazdag vi-
lágával az érzelmeknek, a női és anyai feláldozó szeretetnek,
szép erényeivel a hűség, tisztaság és szelidségnek. Zokogó
árvák és testvérek hullatják könnyeiket a hamvadó porára és
nehéz gyásznak palástjában áll a bánatos férj szeretett ne-
jének gyászravatala felett, siratva eltűnt örömét, boldogságát.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, JÚNIUS 24, 1875.

234—25. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ERDÉLYI PROT. KÖZLÖNY“

1875. 11.-ik félévi folyamára.

Lapunk előfizetési díjja az e félévben okvetetlenül megjelenendő könyv-illetményvel („Az erd. ev. ref. egyházkerület egyházjoga,“ dr. Kolosvári Sándortól) a hátra levő második 12-ivre terjedő füzetel együtt:

Évnegyedre	1 frt. 50 kr.
Fél évre	3 frt.
Egész évre	6 frt.

Becsületos törekvésü és teljesen független szellemü lapunk pártolására hívjuk fel olvasóinkat. A tizedik félévet kezdjük meg azzal az elhatározással, mely mindig lelkesített, hogy tőlünk kitelhető erővel szolgáljunk a köznek. Sikerült már egy kis törzs-közönséget teremteni: ez tegyen tanubizonyosságot mellettünk támogatásával s azzal, hogy másokat is megnyerni törekszik. Sokan mondják, hogy lapunk immár nélkülözhetetlenné vált: mutassák meg azzal, hogy szellemi és anyagi támogatásban részesítik; nehogy elfáradjunk a hiában való küzdelemben.

Kolosvárt, júniusban, 1875.

Szász Gerő.
fel. szerk. és tulajdonos.

Főtiszt. és mélt. Nagy Péter ur püspöki jelentése.

(Folytatása és vége.)

A másik örvendetes jelenség az építkezések, adományozások, szorgalmi jövedelem rovatai alatt felsorolt tények hosszu sora, melyből kitűnik, hogy egyházunk élő és gyarapodó. Ez örvendetes gyarapodás, kétség kívül, az egyházközségek azon szilárd meggyőződésén alapúl, hogy az egyházközségek vagy az egyházközségnek, mint erkölcsi testületnek, oly magán-vagyona, (Éljen) mely felett az egyházi kormány-
nak csak felügyeleti joga van; de erről az illető egyházközség beleegyezése nélkül nem rendelkezhetik. Oly

tény, vagy határozat, mely e nézetem szerint jogos meggyőződést megingatná, ez üdvös mozgalomnak élet-erét vágná el; valamint élet-erét, ha egyenetlenség, pártoskodás, visszavonás ütné fel tanyáját az egyházközségekben.

Két fontos körülményre vagyok még bátor felhívni a k.gyűlés becses figyelmét. Nem úgy mutatom fel ezeket, mint fenkölt eszméket; hanem úgy, mint egyházkerületünk jövőjére, jelenére fontos és nagy befolyásukat.

Az egyik a kepe-rendszer. Az egyházközségek megalakulásakor, vagy helyesebben, a lelkeszi díjj-levelek megállításakor több egyházmegyében a kepe-
agy-szám szerint lett meghatározva; úgy de, akkor egy-egy örökségen egy, vagy legfőlebb két ág léte-

zett, holott most 7, 8, sőt több ágy is van, s e szerint a minő mérvben elaprósodott a birtok, úgy növekedett a teher is úgy anynyira, hogy nem csodálkozhatunk rajta, és azért jelenkorunkat vallási közönnyel nem igen vádolhatjuk, ha a túlterhelt hitek buzgósága, egyházunkhoz ragaszkodása csökkent, sőt ingadozik, mikor főleg nem hiányzik más oldalról műtogatása a tehertől menekülésnek a vallás-változtatás által. Ugy de, lelkészeink fizetése általában véve, e mellett is oly csekély, hogy azt nem le szállítani, hanem emelni, áll egyházkerületünk érdekében. Erre vonatkozólag, bátor vagyok, az egyházker. közgyűlést felkérni, méltóztassék, komoly megfontolás alá venni az ügyet, s mig jobbat, célszerűbbet tehetne, elfogadni azon indítványomat, mely szerint az egyh. ker. közgyűlés kötelességükké tegye az egyh. megyei hiválnokoknak, teljes erőből arra munkálni, hogy lehetőségig minden egyházközségben állittassanak kepe-törlesztési alapul takarék-magtárak; ezek pontosan, szabatosan, lelkiismeretesen kezeltessenek és ezek állásáról minden egyh.-kerületi közgyűlésre szabatos kimutatások küldessenek. Nem új ez az eszme. Püspöki hivataloskodásom alatt nem szüntem meg erre kérni, buzdítani, serkenteni az illetőket; sok helytt lett is szép eredménye felhívásomnak, de nem mindenütt. Remélem azonban, hogy az egyházkerületi közgyűlés erélyes felépésének sokkal több eredménye lesz, mint az én gyenge és igénytelen szavaimnak.

A második tárgy, melyet a közgyűlés becses figyelmébe ajánlani bátorkodom, lelkészi özvegyeink és árváink ügye. Az országgyűlés egy nagy és nevezetes lépést tett a néptanítók nyugdíjazása tárgyában.

Nekünk sem szabad tovább hidegen s tétlenül néznünk, hogy az a lelkész, a ki szűkös fizetéséből nagy takarékosággal alig bírja gyermekeit, kiknek száma rendszerint nem kevés, szegényesen növeltetni, mikor szemeit behúnnya, önfeláldozás teljes élete után özvegyének, árváinak a koldus botot hagyja örökségül; komolyan gondolkoznunk, s erélyesen tennünk kell lelkészeink özvegyeiért, árváiért, és szolgálatra képtelenné vált lelkészeinkért.

Léteznek ugyan egyházmegyénkint özvegy-árvai gyámintézetek, de ezek mind össze keveset tehetnek még eddig elő s az újabb időben — úgy látszik — merőben felhagytak azzal, hogy évi kimutatásaikat az egyh.-ker. közgyűlésre beadják és a jegyzőkönyvbe iktassák, és így csak az 1870-ik év végén való tőke-állást tudom felmutatni, mely szerint valamennyi

árvai pénztár tőkéje együtt 41,906 forintra ment és nincs ily intézete a károly-fehérvári, nagy-szebeni és nagy-sajói egyházmegyéknek. Hogy ennek kamatjából mennyi juthatott 90 özvegynek, a mennyi volt a múlt évben, el lehet képzelni.

Van ezen kívül még egy központi pénztárunk e célra, melyből a múlt évben 90 özvegynek és két elnyomorodott lelkésznek 319 frt. 56 krt. oszthattunk ki; a ki legtöbbet — de ilyen csak kettő volt — kapott 21 frtot, a ki legkevesebbet és ilyen 55 volt, kapott 72 krajcárt.

Mig más jobb és célszerűbb indítványt lehetne erre vonatkozólag tenni, én következő indítványul vagyok bátor előállani (Halljuk, halljuk): mondja ki a közgyűlés, hogy az igazgató-tanács pénztárában „garasos pénztár“ címén levő és eddig elő más célra fel nem használt tőke kamatait ideiglenesen e célra fordítja, illetőleg a gen. kassából kiosztandó összeghez csatolja; az esketett párok után begyűlt és ezután is begyűlendő 40—40 krból alakult és alakulandó tőkét pedig véglegesen e célra szenteli s egy uttal egy bizottságot nevez ki, mely pontosan meghatározott szabályzatot dolgoz ki e tőkék gyarapításáról és ezek kamataiból való részesedésről. (Helyeslés.)

És most, főtiszteletű egyh.-kerül. közgyűlés, az özvegyekről azokra térek, a kik özvegyeket hagytak hátra: halottainkra. Nem dicsekedhetem, hogy esperes és jegyzőkarunkból senki sem hiányzik, érzékeny hiányokat hagytak hátra ez év!

Mindenek előtt Faragó József, szil.-szólnoki nyug. esperest kell felemlítenem; azután, a n.-sajói káptalani jegyző, a munkás és szép reményekkel biztató Szász János férfi korának küszöbén; és esperesi karunk veteránja, de a lélekben ifju, az igazság szerető, éles belátású és fáradhatatlan munkásságu fő-törvényszéki bíró, deézsi egyházmegyénk esperese — Almási Sámuel szeretett barátom nevét emlitem fel.

Nem hivatásom, dics-beszédet tartani ez elhunytak felett, nem is szorultak reá; élet leírásuk iránt intézkedtem, azokat jegyzőkönyvünk hozandja; emlékük mindnyájunk előtt, kik őket ismertük, kiket hozzájuk a pálya azonosságán kívül a barátság méjj érzelmé kötött: kedves és áldott leend!

Nekem most úgy rémlik, hogy csak imént volt, midőn közelebbi összejövetelünk alkalmával az elvállaskor kezét szoritánk; ki hitte volna, hogy ez az utolsó kézszorítás volt! Ki tudja, esztendő múlva, kik

és hányan fognak hiányzani körünkől? Azért részemről azzal a forró óhajjal végzem hivatalos jelentésemet, hogy midőn a gyűlés végeztével egymástól elbúcsuzunk, egyikünk se vigyen kebelében oly érzelmeket, a melyekből keserű szemrehányás sarjzhatnak, ha ez elválás egész életre szólana; hanem vigyük a kölcsönös együvértartozás, méltánylás és atyafiságos szeretet meleg érzelmét. (Éljenzés.)

A ker. közgyűlésen tartott beszédek közül.

Székely Gergely beszéde a fakultás ügyében, május 25-én.

Miután a vélemények felolvasását elhagyandónak véli, nehogy a vita nagyon elmérgesedjék, beszédét így folytatja :

Méltóztassanak megengedni, hogy anynyival inkább kérjem a felolvasások elhagyását, mert annak, hogy a vélemények miféle száfakkal vannak körülírva, a dolog érdemére nincs befolyása. Én határozott, komoly feleletet nem képzelek egyébire, mint világos kérdésre; mi attól eltér, nem tartozik oda. (Helyeslés.) Egy éve már, hogy az erdélyi, sőt a királyhágóntuli protestáns sajtó e kérdéssel foglalkozik, én e kérdést nem csak tárgyilagosan, hanem egészen elfogulatlanul, okmányokból tanulmányoztam, mert a múlt gyűlésen jelen nem lévén, annak emléke nem zavart. A múlt gyűlés j.-kvének 70 p.-ban az indítványoztatik: hogy határozza el a közgyűlés, hogy a n.-enyedi theológiai szeminárium tanáraival, s hallgatóival együtt a következő szeptemberben Kolozsvárra tétessék át.

A mik itt felmerültek, nem tartóznak ide szorosan véve. A 107—30-dik j.-k. §-us szerint kimondva van: „hogy a több oldalról megfontolandó kérdés rögtönös eldöntését a többi egyházmegyék s tanodák megkérdezése nélkül elhamarkodott lépésnek tartja és így az indítványt azon meghagyással teszi át az ig.-tanácshoz, hogy a kérdés elvi, gyakorlati oldalainak megfontolásával, részletes javaslatot terjesztszen elő.“ Ebből világos, hogy a múlt évi k. gyűlés belátta a kérdés nagy horderejét s kiváló fontosságát s nem kívánta, azonnal eldönteni, hanem az illető egyházvidékek s tanodák, vagy is, az önkormányzati joggal felruházott összes egyházi közegeket kívánta ezzel megbizni és nyilatkozatra felszólítani.

Nem kívánok, ama kérdés boncolgatásába elegendni: vajjon, illetékesek vagyunk-e mi, kik azon egyházmegyéket s tanodákat képviseljük, melyek véleményadásra voltak felszólítva, ezek véleményével ellenkező szavazatot dobni az urnába? Nem akarom, állítólag képviseleti alapra fektetett közgyűlésünket szervezete s hatáskörére nézve párhuzamba vonni oly parlamenttel, melynek minden tagja választás útján jutott abba. (Felkiáltás: hát, a felsőház!) nem kívánom, a különbséget kiemelni, mi egy ország s a gyöngéd természetű s valóban társulati egyházi államunk közt van, melynek tagjai mint a vicei s nagy-falusi példák mutat-

ják, ma testvéreink s holnap kiszakadhatnak; de anynyit bizton állítok, hogy midőn e kérdést a múlt évi közgyűlés az ig.-tanácshoz útasította, nem akart tréfálni a közvéleménnyel s hogy egy jeles tollú ig.-tanácsos szavaival éljek: „fel kell tennem, hogy anynyi érzékkel viseltetünk a közvélemény iránt, hogy a többség véleménye ellen határozni, nem fogunk. Ezért én nem látok egyéb kérdést, mint azt, hogy a n.-enyedi theol. szem. áttétessék-e Kolozsvárra, vagy sem? Én az ig.-tanács elmésen, hűségesen, nagy tapintattal szerkesztett referációját e kérdésre redukálom; e szerint 2, vagy 3 vélemény szól az áttétel mellett s a többi ellene, sőt a kolozsvári egyh.-megyei vélemény is e kérdésre nemmel felel (Helyeslés.) s más indítványt tesz. Azért, méltóztassanak kimondani, hogy miután ez indítvány, hogy a theol. szem. N.-Enyedről Kolozsvárra tétessék át, vagy nem, nagy horderejénél fogva az egyh. vidékek s tanodák véleményei meghallgatása végett kiküldetett s 3 kivétellel tán 23, vagy 26 (Felk. 24!) az áttétel ellen nyilatkozott: az enyedi theol. szem. Enyeden marad! (Hosszas élj. helyeslés.)

Vályi Pál beszéde a fakultás ügyében, máj. 25-én.

Bizonyos elveket hallottam ma elhangzani, melyek érvényre emelkedését nem szeretném. Azok közül egyre akarnék reflektálni; azután a dologra. Először is méltóztattak hangsúlyozni az egyh. k. közgyűl. souverain hatalmát. Nem tagadom, hogy bizonyos határig egyház-szervezetünk a polgárral századokon át lépést tartott; de azon elveket, melyek a polgári államban érvényre kezdenek emelkedni, nem szeretném mindenben követni. Tisztelem az egyh.-ker. souverain hatalmát és elismerem, hogy képviseleti alapon áll; de egy kis megkülönböztetéssel. Az egyházban az egyház hívei akaratának lehet érvényre jutni. A múlt gyűlés végén vettett fel egy nagy kérdés, s maga az egyh.-ker. közgyűlés nem érezte magát jogosítottnak eldönteni, hanem az egyh.-megyéknek és iskoláknak adta át, és ezzel elismerte, hogy oly souverain joga nincs, hogy a közvélemény kihallgatása nélkül döntszen. Én nem fogadhatom el a közgyűlés azon jogát, hogy egyes egyházak, iskolák örökölt és áldozattal gyűjtött vagyonát más célra fordithassa és elvehesse. Áttérek a kérdésre. Miután a t. ker. közgyűlés szükségesnek látta a múltkor, az egyes egyh.-megyékhez és iskolákhoz kiküldeni, melyek véleménye fel van olvasva, és mely szerint a többség az Enyeden hagyás mellett van, azt hiszem, hogyha souverain joga is volna, még akkor sem volna a bölcseséggel megegyező és méltányos, ellenkezni; mert ez játék volna az egyházmegyékkel és a hívekkel. De ha joga is volna, kérem a t. egyh. ker. közgyűlést, méltóztassék a közvéleményt elfogadni; mert ez a kedélyeket megnyugtattja; csak ez vezet údvra és hozza vissza a békét, mely megőrizte a magy. egyházat, a magyar nemzetiséget.

Nem óhajtom Tisza László indítványát elfogadni. Most tehát még egyszer a békére, az egyetemes egyház

nyugalmára kérem, méltóztassanak kimondani, hogy a theol. szemin. Enyeden hagyassék!

Szász Domokos beszéde máj. 26-án.

Nagymtgu. elnök ur! tisztelt egyh.-ker. közgyűlés.

Midőn a szőnyegen forgó, nagy fontosságú kérdésben igénytelen szavamat felemelem, előre tisztában vagyok az-
zal, hogy felszólalásomat az egyh. ker. közgyűlés jelenté-
keny részéről hangos éljenzés jutalmazni nem fogja. Nemi
is ezért szólalok fel, hanem azért, mert erkölcsi kötelessé-
gemnek tartom akár helyeslő, akár rosztaló nyilatkozatok
kísérjék szavaimat, anyaszentegyházunkkal, sőt mondhatnám
egész hazámmal szemben, melynek az ügy iránt érdeklődő
része most kiváló figyelemmel kíséri e kérdés tárgyalását
és várja az eredményt: jelezni álláspontomat. Tartozom ez-
zel meggyőződéseim sugallatának is, mely arra kész, hogy
minden mellékes tekintetet mellőzve, a szőnyegen forgó
kérdést oly világitásba helyezzem, melyben az előttem szólt
t. tagtársak közül tán egy sem mütatta fel. (Halljuk,
halljuk.)

Nem tehetem, t. egyh. ker. közgyűlés, hogy a tárgya-
lás eddigi folyamában fölmerült némely eszmét magam ré-
széről néhány igénytelen észrevétellel ne kísérjek. Az első,
mire észrevételemet kívánom megtenni, a közgyűlés sou-
verainitásának kérdése.

Az én igénytelen nézetem szerint, t. egyh. ker. köz-
gyűlés, anyaszentegyházunk alkotmányának alapja jelen-
leg azon alkotmányos törvény, mely régi törvényhozó tes-
töleteinknek közreműködése s egyetértő akarata nyomán jött
létre s a melynek alapján mi itt most az egész anyaszent-
egyházat képviseljük. Ez alaptörvény homlokzatán e sza-
vak állanak: „az egyházker. közgyűlés az erd. ref. anya-
szentegyháznak legfelsőbb törvényhozó, ítélő, kormányzó
hatalma, egyesíti magában a hatalom mindazon tényezőit,
melyekkel a régi alkotmány szerint²⁾ a néhai főkonzisztorium
s a főtiszt. k. szt. zsinat bírtak.“

Ennél fogva, e gyűlés minden tekintetben jogutódja
régii alkotmányunk értelmében a törvényhozói, ítélő és
kormányzati hatalmat gyakorlott két régibb testületnek.
Nem vagyok azon nézetben, hogy e testület korlátlan sou-
verain hatalommal rendelkezhetik; a korlátlan souverain
hatalommal való rendelkezési jog, mint számtalan nem csak
egyházi, hanem politikai testület története tanúsítja, köny-
nyen átmegy milliókkal szemben a zsarnokságra és oly el-
járásokra, melyek a részek önállóságát a kellő korlátok közt
el nem ismerik, hanem feltétlenül minden erőt, hatalmat, a
központnak vindikálnak. (Igaz, ugy van!) Én ez elméletnek,
mely a mint sok parlament története bizonyítja, gyakran
tényleg is életbe lépett, nem vagyok barátja; mert ez az
egyes részek szabadságát teljesen abszorbeálja.

E testület souverainitásának korlátja legelőbb is az
állam-hatalom azon regiokban, melyekben ez az egyes fe-
lekezetek felett is törvényhozói hatalmat gyakorol. Azért
e k.-gyűlésnek semmi olyat, mi az alkotmányos törvények-
kel ellenkezik, sem egyik, sem másik kérdésben tenni, még

csak initiálni sem szabad. A második korlát azon nagy em-
lékü alapítóink, kegyes hagyományozóink akarata, kik anya-
szentegyházunk két szemefényét t. i. az értelem-világosi-
tására szolgáló iskolák s a vallásos érzés táplálására szol-
gáló templomok létrejöttét s virágzását elősegítendő hagy-
ományaik célját megállapították; ezt oly korlátnak tartom,
melyet még a csak filléreket adó alapítóval szemben sem
lehet átlépni, (Ált. helyeslés) melyet e központi hatalom-
nak is, kivéve az eminens dominium eseteit, föltétlenül
tisztelőben kell tartani. Harmadik korlátja e testületnek, t.
egyh. ker. közgyűlés, magának a törvényhozó testületnek
bölcseisége, mely esetről-esetre eltalálja az utat, hogy
ez említett korlátok keretén belül az eszélyesség, az egy-
ház közérdeke mit kíván.

Az eszélyesség ez útját anyaszentegyházunk egész
múltjának történetében feltalálom. Nincsen írott törvényben
kifejezve, mert nem is lehet; hanem ott van anyaszentegy-
házunk törvényhozó hatalmának egyik igen jelentékeny for-
rásában: a szokás-jogban kifejezve, hogy oly kérdésekben,
melyeket nem precísíroz az állami s egyházi törvény, de
nem is tilt, minő utat kövessen a központi hatalom? Két-
ség kívül, az előző esetek iránti tisztelet a leghatalmasabb
tényező abban, hogy egy testület — legyen az akár poli-
tikai, akár egyházi — nagyobb rázkodások nélkül a fejlő-
dés útján a kitűzött cél felé közelítsen. Ezért én az egy-
ház souverainitásának e korlátát is elismerem és az előző ese-
tek iránti tiszteletet úgy tekintem, mint a melyet a köz-
ponti hatalom sem hagyhat figyelmen kívül. (Igaz, ugy van!)
Más korlátot e központi hatalommal szemben elismerni,
teljességgel nem tudok. Hangoztatva volt itt tegnap az em-
litettek kívül más korlát is. Ha jól emlékszem, Vályi
esperes ur adott kifejezést azon nézetének, hogy az egyes
egyházmegyékhez s tanodákhoz véleményadás végett kikül-
dött kérdések tárgyalása alkalmával első sorban arra kell
figyelemmel lenni, hogy ez alantos testületek többsége mit
akar; ha ez elvet az egyház központi törvényhozó hatalma
magáévá tenné, azon esetben egy ily törvényhozó gyűlés
szükségessége megszűnnék! (Egyik oldalról: igaz; másikról:
nem igaz!) (Benkő: jó volna ebbe bele nem menni! Hall-
juk, halljuk, zaj!)

Én az egyes részeknek az egyh. törvények értelmé-
ben megadott s általuk gyakorlott önállóságuk, független-
ségük, szabad fejlődésüknek barátja vagyok, mert meg vagyok
győződve, hogy az egyes részek csak úgy virágozhatnak, ha
mindenik a maga hatás-körében az önállóságnak, a szabad
határozat-hozatalnak teljes jogával bír. De azon elv felállí-
tását, mely szerint a részek többségének véleménye szük-
ségkép döntő valamely kérdésben, akár az én nézetem mel-
lett nyilatkozzék a többség, akár nem: semmi szín alatt
pártolni nem tudom, sőt meg vagyok győződve, hogy ily
elveknek már csak hangoztatása is anyaszentegyházunk al-
kotmányos életének jövőjére veszélyes precedensül szolgál-
na; (Igaz, ugy van!) annyival inkább egy oly vélemény,
mely tegnap itt a törvényhozó testület színe előtt felolvas-
tatván, kimondja, hogy ily testületnek, mely változó tagok-

ből áll, az egyh. és tanodai ügyek feletti határozást játéklabdájává tenni nem lehet. (Egy hang: ki mondta ezt?) Én valóban olyan symptomának tartom anyaszentegyházunk alkotm. életében ily elvek hangsúlyozását, melyre a múltban tán alig-alig, de mindenesetre nagyon ritkán kapunk analog esetet; részemről meg vagyok győződve, hogy a legkisebb megtámadás a részek részéről az egész egyetemnek jogai és hatalmával szemben az egésznek gyengítése. (Helyes; más oldalról: nem áll!) Ezek után, a souverainitás kérdésében véleményem oda megy ki, hogy alkotmányunk értelmében, az említett korlátok közt, anyaszentegyházunk a legfelsőbb testülete szabadon határoz, rendelkezik s intézkedik és e határozatoknak, intézkedéseknek és rendelkezéseknek az anyaszentegyház egyeteme egyes részeinek, ha magukat külön szakítani nem akarják, saját jól felfogott érdekükben, alá kell rendelniök magukat. (Helyeslés.)

Még ezen kívül, nem ugyan közvetlenül e souverainitást, de protestáns anyaszentegyházunk, sőt mondhatnám, egész politikai hazánk alkotmányának méjében gyökerezett hatalmas és nézetem szerint, igen helyes elvét alterálja az, hogy még arra is látunk példát, hogy egyes egyházmegyék gondnokaik, képviselőik meggyőződésének jogosultságát a fenforgó kérdésekben, lelkiismereti sugallata szerint szólás és szavazás-jogát kétségbe vonják s hogy ha jogukat gyakorolják, e felett roszalásukat fejezik ki. (Helyeslés.) Én anyaszentegyházunk alkotmányának a protestantizmus által kifejezett zászlójára, irt legmagasztosabb elvének, t. i. az egyéni önállóságnak s szabadságnak nagy és szent elvét látom ebben alterálva. (Igaz, ugy van!) Hogy közelebb jöjjenek, az épen szőnyegen forgó tárgyhoz a tegnapi tárgyalás alkalmával Hegedüs igen t. tanár ur fejtegetése rendjén azon nézetének adott kifejezést, mely szerint e kérdésben anyaszentegyházunkban fenforgó zavaroknak és valóban élesen kifejezett pártküldelemnek az oka a kolozsvári egyházmegyének kibocsátott s közkézen forgó emlékirata; mert ez vetett fel egy egészen új eszmét s emelte ki a kérdést azon mederből, melyben megindult s ennek lenne következménye, hogy nem az áll a k.-gyűlés előtt, hogy a tavalyi indítvány elfogadtassék-e, vagy nem; hanem egy egészen új indítvány. (Igaz is!) Erre nézve annyit jegyzek meg, hogy azt hiszem, hogy ha bármely kérdés véleményadás végett valamely egyházmegyének küldetik ki, azon testület természetes jogával él, midőn e kérdésre a maga nézetét kifejzi. (Helyeslés.) Igaz, hogy a kolozsvári egyházmegye emlékirata egy bűnös gondolatot foglal magában, t. i. azt a bátorságot vette magának, hogy felhívja anyaszentegyházunk figyelmét protestáns papjaink szellemi és anyagi érdekeire s hangsúlyozza azon elvet, hogy ha anyaszentegyházunk egyetemének van közös ügye, közös érdeke s kötelessége, ez, mondhatni, első sorban az, hogy figyekezzék az anyaszentegyház azon nem mondom hibáztható, mert a körülmények szorongató természete miatt igazolt mulasztását helyrehozni, mely szerint midőn kisebb-nagyobb kérdésekben törvényeket hozott, tudtommal, menynyire egyházunk történetét ismerem, az egyház egyik leglényegesebb alkotó

eleme a papság ügye, érdeke, állása, szellemi s anyagi javadalmazásának, kérdése az egyház központi hatalmának tárgy-sorozatában rég elmúlt időtől fogva soha fel nem található! Ezért, a kolozsvári egyházmegye felhívta a közgyűlés figyelmét e kérdésre. Az idők jelei láthatólag szorongatnak minket erre, mert midőn látjuk, hogy azon pályák, melyek a magyar ifjak előtt megnyílnak, összehasonlítva a papi pályával, ez és amazok közt a tátongó úr oly nagy, melyet ha betölteni nem törekedünk, az egyház egész jövődjére kockán forog: ezért e tárgyban nem csak gondolkoznunk, hanem tennünk kell!

(Vége következik.)

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, június 20-n, 1875.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelenvoltak: id. gr. Bethlen János, Ince Mihály, Sárkány Ferenc, Szabó Ádám és Bodor Antal, titkár.

1) A kalota-szentkirályi és zentelki egyházközség kéri közösen fentartott felekezeti iskolája megszüntetését és az iskolai épületnek, az állami iskola felépítéséig, a magas kormány részére leendő átbocsátását megengedni; mivel a számos tanköteles tanuló oktatásáról, a felterjesztett vagyoni kimutatás szerint, képtelen, az igényeknek megfelelőleg gondoskodni és az állam hajlandó, három osztályval és ugyanannyi tanítóval ellátandó állami iskolát állítani fel s mivel sem nemzetiségi, sem felekezeti veszély nem forog fen: az egyh.-megye e kérvényt ajánlattal terjeszti fel. Az egyesült egyházközségek felekezeti iskolája megszüntetése megengedtetik azon feltétellel, hogy kötelesek az egyházközségek a tanítást az állami iskolai tanítás megkezdéséig folytatni és felekezeti iskolai telküket csak is az állami iskola felépítéséig engedhetik át s az építkezés befejezésére 3 év tüzetik ki, melynek leteltével a felekezeti iskola az átadáskori állapotban visszabocsátandó. Továbbá, az állami iskolában köteles a lelkész a vallást, az ének-vezér pedig a vallásos énekeket tanítani, s a felekezeti iskola fentartására és iskolai felszerelvényekre fordított költségek jövőre iskolai alapra tőkésítendőek s esp. aa. felhivatik az ily értelemben kötendő szerződvény felterjesztésére.

2) Ágoston Mózes esp. felterjeszti a vizaknai egyházközség és a magyar kormány között a vizaknai egyházközség felekezeti iskola telkének állami iskolai használatra átbocsátása tárgyában kötött szerződvényt egy példányban. A szerződvény megerősítettik azon módosítással, hogy ha az átbocsátandó iskola-telek más, mint magyar tannyelvű állami népiskolai célra használatnák: az egyh.-község jogosítva leendő, bármikor a telket használatába visszavenni és esp. utasítatik, hogy az előbbi felhívás értelmében a szerződvény másik két példányát is terjesztsze fel megerősítés végett.

3) Benedek Ferenc esp. panaszt emel, hogy a radnóthi szolgabíró a n.-teremi lelkészt útcsinálási közmunka tételre kényszeríti. Küküllő megye alispánjához átirat

intéztetik, hogy az erdélyi kir. volt főkörmányszék által 1865 évi november 29-én kiadott és a n. m. közmunka és közlekedésügyi miniszter urnak 1871 évi 13,814. sz. a. kelt körrendeletével fentartott rendelete első része a lelkészeket „az útcsinálási, bár mi néven nevezhető munkákban részeseledéstől teljesen mentesíté“ s felhivatik ezen határozat értelmében a szolgabírói határozat megváltoztatására.

4) A gyalúti egyh.-község kéri annak megengedését, hogy az országút utcai házaz telkét 2200 frton adhassa, el és a vétel-árrt fordithassa temploma és tornya felépítésére, szükséges kiadásai fadezésére s felterjeszti megerősítés végett Auer Leopold vásárlóval kötött szerződvényt. A szerződvény megerősítésével az engedély megadatik és utasítatik a templom és torony építkezése mielőbbi befejezésére.

5) A m. kir. telekkönyvi igazgatóság az 1352. sz. a. kelt hirdetévény megküldésével tudatja, hogy a nyárad-szeredai, v.-hunyadi, n.-enyedi, marosújvári, abrud-bányai, topánfalvi kir. járásbíróóságok területéhez tartozó községekben; továbbá, M.-Sárd, M.-Szilvás, Gerebenes, Sárpatok, Gyeké községekben folyó évi június 1-től kezdődőleg a telekkönyvi eljárás életbe léptetett s a tulajdoni, zálog-birtoklasi, vagy haszonbéri jogok és a telekkönyvi kiigazítások, sat. igénye bejelentésére 1876. évi január 31, a követelési, elsőbbségi, zálog szolgalmi és más jogok bejelentésére 1876. évi május 31-ig bezárólag tüzetett ki a zárható. Az illető egyh.-községek esperesei a hirdetményről azon utasítással értesítetnek, hogy az egyes egyházközsé-

gek tulajdonai és zálog-jogi bejegyzéseiről szerezzenek meggyőződést s a szükséges kiigazítás iránt intézkedjenek s úgy a tulajdoni, mint a követelési, zálog-jogi igényeket a zárhatóidő alatt jelentsék be s különösen az alapítványokat felelősség terhe alatt biztosítsák.

6) Roth Pál főgondnok felterjeszti az Ujfalvi alapítványt képező 1,700 frt. urb. kötvényt. Áttétetik pénztárnokhoz azon utasítással, hogy lejárandó kamatainak $\frac{1}{3}$ -ad részét adja ki a kackói lelkész részére, $\frac{2}{3}$ -ad részét az alapítvány értelmében templom fentartási költségekre takarékpénztárilag tőkésítse.

7) Az udvarhelyi egyházmegye tanácsa felfejti, hogy a fehéregyházi egyházközség papi lakja teljesen lakhatatlan s miután az egyh.-község a papi állomás üresedésbe léte alatt vett jövedelemből templomát befedette, kéri annak megengedését, hogy temploma kijavítására utalványozott 200 frt. állam-segélyt papilak építési költségei fedezésére fordithassa. A felfejtett indokból megengedtetik, hogy a templom kijavítására adott 200 frt. állam-segély és kamatai a papilak építési költsége fedezésére fordittassák.

8) A vajasdi egyh.-községnek a gáldtői uradalomhoz tartozó malomból járó illetőségének 1 drb. 1000 frtos bordézma váltásági kötvénnyel megváltása: megengedtetik és a felterjesztett szerződvény megerősítetik.

— Ellátatott még ezen kívül 23 ügydarab.

B—r. A—l.

TÁRCA.

Vallás, keresztyénség, protestantizmus.

(Folytatása és vége.)

Egy ilyen hisztoriai Jézusról, egy ilyen keresztyénségről, a mi véleményünk szerint, sincs más ismeret-forrás, mint a biblia. S az, hogy azon iratok ismeret-forrásul ismertettek el: a reformátoroknak érdemük és nem hibájuk. De az, hogy ők ezen iratokat a hit sinor-mértékévé, a ker. vallás tekintélyévé tették: nem érdemük, hanem hibájuk volt. Ismeret-forrás és hit-szabály két különböző fogalom. A mi az egyik a régi időkre nézve, későbbi századokra nézve nem lehet az másik. Ha magunkat, mint történetírók, a legrégebbi okmányokhoz kötjük: vallásos és tudományos meggyőződésünkre nézve határtalan szabadságot követelünk magunknak.

Minél nagyobb bennünk azon hajlandóság és tisztelet, melylyel a Pál lábaihoz borulunk, hogy megtanuljuk tőle, mik voltak az ő nézetei istenről, a világról és az emberről, a multról és jövőről: annál nagyobb azon önállóság is, melyre igényt tartunk mindenütt, hol saját világnézetünkéről van szó, hogy kitűnjék, miszerint 18 század nem hasztalanul folyt le fejtünk felett, s hogy a 19-ik század joga és ereje érzetében legkevésbé sem retten vissza attól, hogy más legyen, mint az 1-ső század volt.

Az említett első hütlenség a reformáció elve iránt fa-

nyar gyümölcsöket termett. Mert a szellemi fejlődés történetében sehol sem létezik oly szánalomra méltó dráma, minőt fölmutatott a protestantizmus a 16-ik század elején s az egész 17-ik század folyamában. A katholicizmus az értelemben kereste a hitet, a protestantizmus pedig páli értelemben fogta fel s annak helyét a kedély és akaratban kereste.*) De ez nem sokáig tartott. A hit ismét az értelem dolga lett s egy ész-elvű ortho-doxia birtokába került. A bétől s nem a szellem kezdett uralkodni, s az emberek szolgailag kötötték magukat a biblia és a konfeszziók tekintélyéhez. Az alig megszabadított lelkiismeret ismét meghajlott a hitvallások járma alatt. S ezen konfeszziók törvényévé lettek a jövő kornak. Minden az egyház dogmáival való egyet-

*) Bellarminus mondja, hogy protestánsok a katholicusoktól a hit objektumát illetőleg különböznek, s ezen kívül még hozzá teszi a következő megjegyzést: „In facultate et potentia animi, quae sedes est fidei, siquidem illi fides collocant in voluntate, cum fiducia enim esse definit ac per hoc eam cum spe confundunt. Fiducia enim nihil est aliud, nisi spes roborata. Catholicici fides in intellectu sedem habere volunt.“ Kálvin pedig ezt írja a katholicusokról: „Fides assemsum esse volunt, quia recipiet quilibet Dei contemptor quod ex scriptura profertur. Quodsi expenderent illud Pauli: corde creditur ad justitiam, fingere desinerent frigidam illam qualitatem. Si una haec nobis suppeteret ratio, valere deberet ad litem finiendam, assensionem scilicet ipsam cordis esse magis, quam cerebri, et affectus magis, quam intelligentiae.“

értéstől függött, s nagy súlyt fektettek azon pontokra, melyekben a vélemények eltértek egymástól; sokkal kevesebbet azokra, melyekben meggyeztek egymással. A dogmatikával foglalkozott mindenki, s nyomon követte ezt a legszűkebb és keresztyén-ellenesebb polemia. Szó- és tanszékről zápor-kint hullott a gúny és átok. A jobb sorsra érdemes szellemi erőket kicsinyes megkülönböztetésekre és szörzsál-hasagatásokra fordították. Példa erre a skholasztikusok működése. A mit csak a láthatatlan egyházzal lehetett állítani, újra azt kezdték állítani a látható és pedig a saját egyházzal, s azt nevezték „Columna veritatis“-nak, s nem ismertek el más keresztyénséget azon kívül, a mi az ő hitvallásunkban foglaltatott.*) A türelmetlenség tetőpontra hágott. Nem csoda, hogy sokan visszatértek a kath. egyházba, mivel nem láthatták át, hogy mit nyernek az által, ha azt elhagyják. A pozitív principium anynyira háttérbe szorította a negatívot, hogy többé nem volt fölismerhető.

A szabadságért, csak mint eszközzert buzgólkodtak. A fiatal protestánsizmus nem birt tudatával azon erőnek, mely az ő élet-elvében, a lelkiismeret szabadságában állott. A hit különbözött a katolikusokétól, de épen olyan abszolút volt. Szilárdul meg voltak arról győződve, hogy ők a legnagyobb, az isteni igazság birtokában vannak s épen ezért nem csak hivatva, de kötelezve is érezték magukat arra, hogy a tévelyt legyőzzék s ellene fegyvert fogjanak. „Ha a pápisták az ők babonájuk érdekében vért ontani is készek, nem teheti-e ugyanazt az igazság érdekében egy másik vallásos hatalom is.“ Kálvinnak ezen ismeretes szavai legáltalában bizonyítják, hogy mennyire ragaszkodtak még a pápasághoz és mily szoros volt még azon kötelék, mely a protestáns orthodoxiát, dacára minden tiltakozásának, még mindig Rómához kapcsolta.

És ezen összefüggést nem lehet tagadni; mert napfény világos az, hogy a protestáns orthodoxia csak névleg protestáns, lényegileg pedig teljesen és merőben katolikus.

A valódi protestánsizmus nem abban áll, hogy a reformátorok világnézetét osszuk; nem abban, hogy az augsburgi konfeszziót s a heidelbergi kátét úgy tekintsük, mint hitünk sinor-mértékét: hanem abban, hogy a reformátorok szellemét elsajátítsuk, s a szerint éljünk. Azok, a kik újra föl akarják állítani a papir-pápát, nem lehetnek a reformátorok igazi szellem-rokonai, kikben akkora bátorság volt, hogy képesek voltak, lerázni az ember nyakáról az élő pápa jármát, és széttörték azon láncot melyet századok kovácsoltak össze. Hiszitek-e, hogy Luther, Zwingli, Melancton és Kálvin, ha mostanig éltek volna, teljesen szabadok lennének az előre haladott történelem, természet-tudomány, nyelvészet és

*) A „consensus repetitus fidei vere Lutheranae“-ban olvasuk: „Rejicimus eos, qui docent ad ecclesiam Christianam pertinere non tantum Lutheranos et Graecos, sed Pontificios et Calvinianos.“ S Berlinben egy a reformátusoknak kedvező fejedelem alatt 1657-ben a szószékről ezt merték kiáltani: „Wir verdammen die Papisten, die Reformirten und die Helmsstädter (Calixtus és követői); wer nicht lutherisch ist, ist verflucht.“!

kritika befolyásától? Hiszitek-e egész komolyan, hogy a 16-ik század ama nagy szellemei, kik az embriséget egy nagy és üdvös lépéssel előbb vitték, kedvöket és megelégedésüket találnák abban, hogy a vak-hit hősei, egy konfeszzió egylet élén célul tűzték ki, hogy az emberiséget egy sokkal nagyobb lépéssel, három egész századdal hátrább vigyék?! Ha a mi elődeink, kik sötétségben ültek, nem levén föltalálva más világító eszköz, egy lámpást gyujtottak meg, de a melylyel bebizonyították, hogy ők a világosság barátai s a sötétség ellenségei: hiszitek-e komolyan, hogy akkor jártok igazán az ő nyomdokaikban, ha még most is az ő olaj-lámpájuknál ültök s keresztesháborút hirdettek a gázlángok ellen? Ha igen, akkor dacára a ti világosságtoknak, a világosságnak nem barátjai, hanem ellenségei vagytok! Mi nem a reformátorok szavai, hanem szelleme szerint járunk el akkor, ha úgy járunk el a biblia és hitvallások papi-papájával szemben, mint ők egykor az élő pápával szemben. Az ő munkájuk nem végeztetett el. Ők elhíntették a magot: nekünk azt ápolni kell, hogy terebélyes fává nőjje ki magát. Az ő munkájuknak gyümölcse a lelkiismeret és gondolat-szabadság. A nélkül, hogy tudták, vagy akarták volna: a szabad gondolkodás atyjává lettek, de nem csupán a szabad gondolkodásé, hanem egyszersmind a szív és élet vallásé is. Határtalan szabadság, de egyszersmind a tiszta vallás is, s a kettőnek összeköttetése: ebben áll a reformáció művének tovább folytatása. Ez a célja és erre törekszik a modern theológia! S kikél azok ellen, kik orthodoxoknak nevezik magukat, mivel ők az egyház tanától egy hajszálnyira sem akarnak eltérni. Már pedig világos, hogy ama tanok ellenkeznek a tudomány rezultátumaival, sőt a tiszta vallással is. A modern theológia oppozíciót képez az orthodox theológia ellen, mert ez nem a szellemet, hanem a betűt nézi, s az igazi protestáns ismertető jellegének a reformátorok tantételeihez való szigorú ragaszkodást tartja, nem pedig azok szellemének elsajátítását. Ez pedig, orthodox atyámfiai! nem protestánsizmus, hanem valóságos katolicizmus!

Benkő Gyula,
ref. papjelölt.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Nyilt köszönet. A magy.-valkói „Nép-könyvtár“ alapjára, ahulirt, folyó 1875-ik év február havában aláírási ívet indított meg, mely községünkben és vidékünkben buzgó pártolókra talált, s így lehetővé tette, „Közégi nép-könyvtárunk“ kezdeményezését, melynek célja a szellemi miveltség előhaladásán kívül, a vasárnapi korcsmai multságok olvasással való fölcserélése, erkölcs nemesítő játékok meghonosítása. A fent jelzett célra adományoztak: Szentgyörgyi Lajos 2 frt. 20 krt, Cegléd Lajos 2 frt, tks. Kilyén Ferencz ur 5 frt, tisz. Mihály Elek ur 5 frt, és 37 drb. könyvet, Mihály Ákos 1 frt, Bálint Ferenc 1 frt, tks. Kilyén Sámuel ur 3 frt, Nyilas Károly 1 frt, Véczi Dénes 1 frt, Gagyi Samu 50 krt, Csoma Zsigmond 40 krt, Egy valaki 10 krajcárt, Csoma Péter 40 krajcárt; Gerő-Katona Károly 10 krt, Botha Miklós 10 krt, Bányai Lajos 40 krt, Viski József 40 krt, Szánthó Mihály 1 frt, Pákey Róza 1 frt, Mihály Elekné 1 frt, Bács György 1 frt, tks. Kovács Benő 1 frt, tisz. Szakács István esperes, 1 frt, tisz. Ignác

Károly 1 frt, Bálint Bálint 1 frt, Both János 50 kr, Vince Márton 50 kr. tks. Hory Farkas 2 frt. 30 kr, Grünbaum Áron 1 frt, Nagy Benedek 1 frt, Bihary István 65 krt, Nyilas Miksa 23 kr. Összesen 37 frt, 78 kr. Fent irt adományozók, községünkben a szellemi és erkölcsi művelődés előhaladását célzó nemes részvétőkért, fogadják szívből eredő hálás köszönetemet. Egyszersmind, bátor vagyok felszólítani azon tanúgy barátokat, s nemes lelkű adakozókat, a kik szellemi és erkölcsi művelődésünk előhaladásának buzgó pártolói, járuljanak pénz, vagy könyvbeli becses adományukkal e nemes cél előmozdításához, mert bizonyára az ide befektetett krajczárokból egybegyűlt és gyülemelő forintok a legdúsabban meghozzák kamatos kamatjaikat. — Minden féle adományt hálás köszönettel elfogad és nyugtáz. M.-Valkón, máj. 14-én, 1875. Bihary István, községi igazgatótanító.

== Nyilvános köszönet. Jelenben Radnothfáján lakó gróf Bethlen Gábor ur öngá, a helybeli ev. ref. egyház kepe-váltási alaptökéjébe 50, azaz, ötven o. é. forintot adományozott. Kicsiny egyházunk nemes szívé pártfogója fogadja itt a nyilvánosság előtt is az egyház-közönség hálás köszönetét! Radnothfáján, június 10, 1875. Gergely Lajos, ev. ref. pap.

== Köszönet és felhívás. Folyó év április hava 10-én a héjjasfalvi ev. ref. eklézsia papi lakja, a hozzá tartozó gazdasági épületekkel együtt, egy a szomszéd telektől elválasztó kerítésen támadt tűz következtében elhamvadt, a lánogok martaléka lett. Az épületek biztosítva voltak ugyan a „Viktoria“ társaságnál, s a nevezett társulat nekünk, főkép ügynök Kovács Mózes közbenjárása folytán 400 frtot ki is fizettetett, a miért a társulatnak köszönetemet nyilvánítom egyházam nevében; de az én javaimat képező gazdasági eszközök s a lakház padlásán elhelyezett összes gabna-készletem biztosítva nem levén, én szenvedtem a nagyobb és tetemesebb kárt. Ezen súlyos csapásnak, a mely 25 évi szerzeményemet tette tönkre, enyhítésére lelkész-társaim és jó ismerőim a következő adakozásokat tették: Zágonyi Mózes 2 véka búza, Bodor József 2 vk. búza, Sándor József 2 véka búza, Kelemen János 2 véka búza, Nagy Mózes 4 véka búza, Kovács Mózes 4 vk. gabona, Maksai Áron 1 véka gabona, Szabó Samu 2 véka gabona, Karácson István 2 vk. gabona, Maksai Gyula 2 frt. o. é., Deák Farkas 8 véka gabona és 5 frt. o. é., tks. Cseh Sándor ur 12 véka gabona és két drb. marhának azóta tartása, tks. Nagy Károly ur 2 v. gabona, tks. Sándor Lajosné 8 véka gabona, Somogyi István 4 véka gabona, tks. Imre Györgyné 2 drb. marhának azóta való tartása. Legyen szíves a nt. szerkesztő ur, ezen kegyes adakozók neveit becses lapjában közölni, forró köszönetem kifejezése mellett; mert most érzem, mily jól esik a szülőközdőnek a segély; most érzem valóban azon közmondás igazságát, hogy „bis dat, qui cito dat.“ Héjjasfalva, május 30-án, 1875. Balás Gergely, héjjasfalvi ev. ref. lelkész.

== A m.-valkói községi iskolánál az évi vizsgák folyó hó 27-én fognak megtartatni, a következő renddel. Délután 8—12-ig a II-ik és III-ik osztályok vizsgája. Délután 2— $\frac{1}{2}$ az I osztály vizsgája. Mindkettő az ev. ref. templomban. Délután 5—7-ig a torna és ónek vizsga, — a községi iskola torna helyiségén — jutalom-osztás s az év bezárása. E vizsgákon való megjelenésre, az érdekeltek és tanúgy barátok szívesen felkéretnek. M.-Valkó, jun. 18-án, 1875. Bihary István, községi igazgatótanító.

== A bethleni állami népiskolában az 1874/5-iki tanév nyári nyilvános közbizsgák következő renddel fognak megtartatni: július 2-án d. e. 8—11-ig az I vegyes osztály, 11—12-ig ének; jul. 2-án d. u. 3—6-ig a II, III és IV. leány-osztály; július 3-án d. e. 8—12-ig III és IV fiu-

osztály; július 3-án d. u. 3—6-ig II fiu-osztály, 6—7-ig torna. Bethlen, június 20-án 1875. Szabó Sándor, ig.-tanító.

== Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhöz az „Arany Bánya,“ mely arra van szánya, hogy a közeledő zárvizsgálatokon, az iskolai növendékek közt, mint szorgalmi jutalom osztassék szét. Eredményeiben nagy fontosságú az ilyféle hasznos könyvvel való jutalmazás, mert a gyermek nem csak hogy szívesen, minden kényszerítés nélkül elolvassatja az így kapott könyvet, hanem otthon a szülők is figyelmesek lesznek aziránt, s mint gyermekük haladásának jutalmát, örömmel kezükbe veszik, s ha vonzónak találják, ők is átolvassák. Ha e szerént a jutalmul adott könyv a célnak megfelelően van szerkesztve, azzal a népre nagy mértékben hathatunk, abból a családok sok üdvös eszmét elsajátíthatnak, miután tudva van, hogy a nép hajlékában a „kalendáriumon“ és az erkölcsrontó ponyvairodalmi termékeken kívül más olvasmány nem található. Az „Arany Bánya“ ezen célt szem előtt tartva, tervszerűleg és nagy gondal állítottatott össze. Az egész könyvecske ötödfél sűrűn nyomott ivre terjed és 27 önálló dolgozatot (költemények, beszédek, történelmi és ismeretterjesztő cikkek), kilenc szép nagy képet foglal magában. A művecske nem anthologia, nem is fuditások halmaza, hanem minden ízében eredeti és minden sora különösen e célra iratott. Mint igen nevezetes körülményt kell felemlitenünk azt is, hogy az „Arany Bányá“ban a szívemesítő, erkölcs s jellem-képző és ismeret-terjesztő dolgozatok mellett, jó részt foglalnak el a mindennapi élet köréből vett praktikus értekezések is a takarékosságról, a takarékpénztárak fontosságáról, a madarak alkalmazásáról, az erdőknél mint esőfogóknak hasznáról s ebből folyólag a faültetés üdvös voltáról stb. Egy szóval e könyvecske céljának megfelelően és nagy gondal van szerkesztve és igen óhajtható, hogy úgy az iskolahatóságok, mint egyes áldozat-kész népharátok részéről, minél nagyobb mennyiségben osztassék szét a közeledő közvizsgálatokon, mi igen könnyen eszközölhető, miután a munka ára terjedelméhez és elegendő kiállításához (a színes borítékon a cím arany nyomásu) mérten, igen csekély. Ugyanis: 10 példány ára: 3 frt, 20 péld. 5 frt. 80 kr, 50 péld. 14 frt, 100 péld. 26 frt. Egyes példány ára 40 kr. Megrendelések azonban egyenesen a kiadóhivatalba, Budapest, hold-utca 4 sz. a. a „pesti könyvnyomda részvénytársulathoz,“ mint kiadóhoz intézendők. A 40 krral rendelt egyes példányok bérmentesen küldetnek meg.

== (Nekrológ.) A kegyelet kötelességét kívánom leróni akkor, a midőn fel-dobolyi ev. ref. nyugalmazott lelkész, t. Bartha András életéről és haláláról egy pár sort írok. A közelebb elhunyt agg lelkész született Nagy-Borosnyón 1788-ban, tanulmányait a sz.-udvarhelyi ev. ref. főtanodában végezve, a sepsi-szt.-györgyi egyházba rektornak hivattván meg, miután ott két évig folytatta hivatalát, a fel-dobolyi egyház választotta lelkészül az 1819-ik évben, a hol 46 évig szolgált egész odaadásal, eszélyes tapintattal. Nejét halál által elvesztvén, harminc évet töltött özvegyiségben, s gyermektelen levén, jövedelmét közintézetek, szegény-árvák segélyezésére áldozta. Ez előtt tíz évvel nyugalomba lépven, egy véletlen esés következtében hét év óta ágyban fekvő terhes beteg volt, míg május 20-án csendes halállal jobb létre szenderült. A papi lakon meg-ható imát mondott k.-borosnyói lelkész, t. Albu Endre, az imaházban eresztvényi lelkész, t. Puskás Lajos az elhunytat híven jellemző gyász-beszédet tartott. Nyugodjanak csendesen az elhunyt agg lelkész porai, a kegyelet s emlékezet, sírja felett, fogjon kezét. Bartha Károly, fel-dobolyi ref. pap.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felolós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.